

POPOUTNIK

PEDAGOŠKI LIST



LV

10 | 1933-34

VSEBINA:

I. 1. Župančič Jože: I. vseslovanski pedološki kongres v Brnu. (Konec.) — 2. Jandl France: Manjšinsko šolstvo. — 3. Cepuder Leon: Lepopisje in novi učni načrt. 4. Korban Josip: Opazovalni pouk. — 5. Kontler Julij: Trije primeri za računski pouk v podeželski višji narodni šoli.

II. 1. Raziskava čuta mladine za narodno pesem. — 2. Neobvezen pouk drugega pokrajinskega jezika na osnovnih šolah v ČSR. — 3. Kako hitro čitajo učenci v III. razredu osnovne šole. — 4. Šolski obisk v Ameriki. — 5. Karl May v statistiki.

III. 1. Dr. Gogala Stanko: Temelji obče metodike. — 2. Gangl E. L.: Moja pot. 6.—10. knjiga. — 3. Slike iz nacionalne zgodovine. — 4. Biblioteka »Škole rada«

IV. 1. Pedagoška centrala v Mariboru.

V. Kazalo letnika LV.



»POPOTNIK« izhaja v zvezkih 15. dne vsakega meseca in stane na leto 50 Din, polletno 25 Din, četletno 12-50 Din; posamezni zvezki stanejo 5 Din.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE sprejema uprava listov Jugoslovenskega učiteljskega združenja — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, Francišškanska ulica 6.

ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: Senkovič Matija, obl. šolski nadzornik v pokoju, Maribor, Koroščeva ulica 7/III.

Glavni in odgovorni urednik Ivan Dimnik. Izdajatelj Jugoslovensko učiteljsko združenje — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani. Odgovarja Ivan Dimnik. — Tiska Učiteljska tiskarna (predstavnik Francè Štrukelj). Vsi v Ljubljani.

Župančič Jože:

I. vseslovanski pedološki kongres v Brnu.

Od 28. do 31. oktobra 1933. (Konec.)

Zanimanje kongresistov za referate je bilo ves čas na zgledni višini. Vse predavalnice v sekcijah, ki so delovale vzporedno, so bile polnoštevilno zasedene. Del referatov in izvlečkov smo že priobčili, danes pa spoznajmo še ostale.

Dr. Ciril Stejska iz Prage je navajal izkušnje z diferenciranjem učencev v elementarnem razredu. Omenjal je predpise, ki so veljavni za izbiro in določevanje tistih otrok, ki spadajo v pomožne šole. Nad vse zanimivi so bili rezultati, ki so jih ugotovili v pedološkem seminarju v Pragi. Omenjal je tudi blagodejni vpliv razredov »C«. Prikazal je tudi velik napredek med prejšnjim in sedanjim stanjem pomožnega šolstva v Pragi.

František Češka, strokovni učitelj iz Brna, je v psihološki sekciji razpravljal o razvoju vida pri otroku. Ze otročiček se orientira v prostoru. Opazovanje in orientacija v prostornosti je temelj risalnega pouka.

Dr. Juraj Čečetka iz Bratislave je ugotovil razne nazorne tipe, ki prihajajo v poštev pri tvornem delu. Po principih percepcije in apercepcije razlikuje v glavnem tri tipe: linearnega, ploskovnega in plastičnega.

Ljudmila Kolaříkova, asistentka na psihološkem inštitutu v Brnu, je razpravljala o razvoju nazornih predstav pri deklicah v šolski dobi. Naštela je tudi več tipov učenk. Iz dr. Rostoharjevega predavanja, ki sem ga že prej omenil, pa smo razbrali podobno razdelitev o dečkih v času šolske obveznosti.

Prof. Bohuslav Štědroň z glasbenega inštituta Masarykove univerze v Brnu je razpravljal o glasbeni nadarjenosti osnovnošolskega otroka. Prikazal je zanimive izsledke iz svoje prakse. Največje zanimanje do glasbe ima otrok v dobi od 10. do 14. leta. V tem času se tudi najraje posveti pouku igranja na gosli in klavir ali pa ostalim instrumentom. Igra najraje ritmične skladbe, saj mu je tudi smisel za ritmiko najbolj razvit. Močno nagnjenje kaže do skladb, ki jih izvajajo njegovi tovariši ali pa druga deca njegove starosti.

Prof. dr. Jan Vaněk iz Brna je govoril o razvoju otroškega mišljenja. Na temelju analize življenja je tudi on razdelil mladino v več skupin. Razdelil jih je po posebnih znakih njihovega mišljenja.

Miodrag Matić, upravnik gluhonemnice iz Jagodine, je bil kot predstavnik Jugoslovancev podpredsednik v sekciji za nenormalno deco. Referiral je o temi

Razvoj šolstva za nenormalno deco v Jugoslaviji.

Poročilo našega zastopnika, ki je poznan tudi v učiteljskih vrstah naše banovine, prinašamo v celoti, ker prikazuje lep napredek na tem področju v naši državi. Glasi se:

Pred svetovno vojno je bilo šolstvo za nenormalno deco na ozemlju današnje Jugoslavije v splošnem na zelo nizki stopnji. Prosvetne in kulturne prilike v posameznih krajih takrat tudi niso bile niti malo zadovoljive. Res je, da so bile narodne šole predvojne Srbije v lepem razvitku, a priprave te svobodne zemlje za bližnje nacionalne in osvobodilne naloge ter njena slaba ekonomska moč so ji ovirale uspešnejši razvitek na prosvetnem polju. Zapadni kraji Jugoslavije, ki so od tuje Avstro-Ogrske države izvojevali sicer skromne pravice, so storili za razvoj osnov-

nega šolstva nekaj več. A v teh učilnicah je vel tuj duh in je gospodaril pedagoški šablonizem. V ostalih pokrajinah bivše Avstro-Ogrske pa je tiščal po želji vladalcev naše ljudi duhovni mrak... Vedeli so, da se nad neprosvitljenim narodom vse laže vlada...

Razumljivo je, da šole za defektno deco niso mogle pod takšnimi okoliščinami nastajati. Nenormalno dete je bilo izročeno zli usodi. Bilo je brez vsake socialne zaščite, vzgoje in pouka. Le nekoliko šol za defektno deco je bilo osnovanih v tem času na pobudo privatnih humanih društev.

Pred vojno so bili osnovani naslednji zavodi: gluhonemnica v Zagrebu (leta 1891.), v Beogradu (l. 1897.), v Ljubljani (l. 1900.). Zavodi za slepe v Zagrebu (l. 1900.). Šole za slabonadarjeno deco v Ljubljani (l. 1911.), v Mariboru (1913). V Beogradu pa smo imeli zavod za moralno pokvarjeno mladino.

Vojna pa je uničila vse napore socialnih delavcev in šolnikov, ki so se udeleževali na tem polju. Vse šole za defektno deco so zaprli in so bile domala upropaščene. V vojnih letih je bila v težjem položaju celo normalna deca, kaj šele nenormalna. Glad, bolezni in gospodarska beda, te stalne spremljevalke vojne so neobičajno povečale število nenormalne dece.

Jugoslovenska država pa je bila že ob svojem početku postavljena pred mnogo težkih nalog in tudi pred ogromen kulturnoprosvetni problem. Morala je likvidirati narodno nepismenost, ki se je v nekaterih pokrajinah povzpela do 80, da celo do 90%. Mimo tega je morala načeti tudi vprašanje socialnih nalog in šolanja nenormalne mladine. Mlada jugoslovenska država je v teku 15 let svojega obstanka častno rešila v znatni meri oba problema!

Novi zakon o osnovnih šolah, ki je izvršil unifikacijo narodnega šolstva in je postavil splošne temelje vsemu narodnemu prosvetovanju v naši državi, je uvedel tudi obvezno šolanje nenormalne mladeži. Uredbe in pravilniki, ki jih je izdalo jugoslovensko ministrstvo prosvete na osnovi imenovanega zakona, so rešili mnoga tehnična vprašanja za nadaljnji razvoj tega šolstva. Zavode in šole za nenormalno deco ustanavlja in izdržava prvenstveno država — ministrstvo socialne politike in narodnega zdravja, a za tem banovine, večje mestne občine in privatna društva. Iz tega je razvidno, da so se vprašanja teh šol prenesla iz privatnih rok, kakor je to bilo do vojne, v delokrog države in večjih samoupravnih teles. Kljub temu pa je pripuščeno privatni iniciativi še široko polje dela. S tem pa je v glavnem postal ves problem last celokupne družbe.

Danes imamo v Jugoslaviji:

4 zavode za gluhonemo deco (Beograd, Zagreb, Ljubljana, Jagodina) s 40 razredi in 400 dece.

3 zavode za slepe (Zemun, Zagreb, Kočevje), 20 razredov in 220 otrok.

3 pomožne šole (Ljubljana, Novi Sad, Maribor), 25 razredov in 310 debilne dece.

48 pomožnih razredov pri osnovnih šolah s 780 manjnadarjenimi otroki.

6 zavodov za moralno pokvarjeno deco, 20 razredov, 500 otrok.

1 šola za tuberkulozno deco — 26 otrok.

1 šola za trahomatične — 40 učencev.

1 šola za naglušno deco.

1 šola za imbecilno deco.

Navedeno število zavodov in šol za nenormalno mladino pa je vsekakor nezadostno, saj imamo po zadnjem ljudskem štetju iz l. 1931. v vsej državi:

17.691 gluhonemih, od teh je 1948 šoloobveznih.

21.475 slaboumnih — manj nadarjenih, 2409 šoloobveznih.

12.246 slepih — od teh 598 šoloobveznih.

Da bi se nudila možnost vzgoje in pouka nenormalne dece vsem kategorijam, ki do sedaj še ne pohajajo šole, so podvzele država in tudi nekatere banovine, da se v banovinskih središčih in drugih večjih mestih ustanove novi zavodi in šole.

Zavodi za gluhonemo, slepo, moralno pokvarjeno in drugi so urejeni kot internati. Eden od teh zavodov: Zavod slepih kralja Aleksandra I. v Zemunu je s svojo sodobno organizacijo naš nacionalni ponos. Tam imajo celo lastno tiskarno za slepce, kjer so natisnili čez 12.000 knjig v Braillevi pisavi. Natisnjene knjige so vredne več kot 1.000.000 Din. Vse zgradbe in inventar pa presegajo vrednost večkratnih deset milijonov dinarjev.

Pri urejevanju zavodov za nenormalno mladino želimo, da bi naj bila organizacija kar najbližja družinski uredbi. Vzgojne brige so v svobodnem času, po zaključnem pouku poverjene strokovnim učiteljem, ki dobivajo za te posele še posebno nagrado. Odnosi ostalega internatskega osebja so nasproti gojencem roditeljski, sestrski in bratski.

Pomožne šole in pomožni razredi so brez internatov.

Pri sprejemu dece v šolo in zavode za nenormalno mladež odločajo: upravnik zavoda, strokovni učitelj in šolski zdravnik. Šola traja v teh zavodih 8 let. Pouk pa se vrši po specialnih metodah, a pri vzgoji se ravna po principih popravne pedagogike. V gluhonemnicah se deluje povsod po govorni metodi. V pomožnih oddelkih in šolah za debilno deco je glavna naloga razvijanje zaostalih duševnih in telesnih zmožnosti. V zavodih za moralno defektno deco pa se teži povsod za tem, da vzbudimo v gojencih ponos, dostojanstvo in odgovornost do družbe. V šolah za slepe se uporabljajo znaki za slepo pisavo (Braillevo, Heboldovo in Kleinovo). Pri nekaterih drugih zavodih (v Zemunu in Jagodini) obstajajo tudi otroška zavetišča, ki jih posečajo otroci od 5. do 7. leta. Tu se deluje po principih Marije Montessori, Decrollyja in Fröbla.

Po vseh naših zavodih se vrši pouk po principu individualnosti učenca in principu samodelavnosti, t. j. v smislu delovne šole. Pouku ročnih del se poklanja največja pažnja. Telovadba se vrši po sokolskem sistemu in na osnovi specialne ortopedične gimnastike. Deci je prepuščena precejšnja svoboda, a v nekaterih zavodih imajo celo dijaško samoupravo. Ženska mladina se v nekaterih zavodih kakor n. pr. v Zemunu, Jagodini, Ljubljani, Zagrebu uvaja tudi v vse vrste gospodinjstva in ženskih ročnih del, kar poučujejo strokovne učiteljice. Telesno kaznovanje je v vseh šolah Jugoslavije z zakonom prepovedano.

Pri nekaterih zavodih za gluhoneme (Zagreb, Jagodina) in slepe (Zemun) se vrši sistematično ugotavljanje otroške inteligence. Slabo nadarjeni učenci se dodele v posebne paralelne razrede, kjer se vrši pouk po posebnih metodah. Za te razrede je okrajšan tudi učni načrt.

Vprašanje učnih knjig za poedine šole še ni rešeno. V nekaterih šolah za gluhonemo deco sestavljajo njih učitelji sami potrebne čitanke. Tudi v Zemunskem zavodu za slepe imajo posebne učbenike, ki jih tiskajo kar doma. Ostale šole pa uporabljajo učne knjige za normalno deco. To vprašanje pa bo dokončno rešeno za vse šole po navodilih ministrstva prosvete, kjer se že dalje časa bavijo s to zadevo.

Učne načrte in programe je predpisalo za vse šole ministrstvo prosvete, ki ima poseben odsek za šolstvo defektne dece. Ta vodi tudi nadzor nad celokupnim poukom v vsej državi.

Nenormalna deca se vzgaja po večini za obrtnike. V to svrhu imajo v zavodih potrebne delavnice. Ponekod pa se uče tudi pri obrtnikih izven zavodov. So pa tudi tedaj pod stalnim nadzorom. Iz dveh zavodov — iz Zemuna in Jagodine — je bilo v poslednjih letih izpuščenih 250 gojencev, ki so se povsem izšolali in izučili za spretno obrtnike. Obrtni pouk v teh dveh zavodih vrše strokovno izobraženi mojstri. Ker je večina prebivalcev Jugoslavije kmetovalcev, se poučuje tudi kmetijstvo. Učenci imajo teoretičen in praktičen pouk. Pri mnogih zavodih imajo lastne ekonomije, kjer opravljajo potrebna dela gojenci sami. Izšolani slepci odidejo v posebne samostane (Sv. Petka, Temska i. dr.) in na nekatera posestva, ki so bila za agrarno reformo sekvestirana. Tam vodijo s svojimi družinami vso ekonomijo

in gospodinjstvo. Pri domu slepih v Zemunu grade pravkar dve ogromni palači, v kateri bodo nameščeni slepci do konca svojih dni. Tu bo vršil vsak stanovalec svojo obrt.

Poedina privatna društva (Dečanski v Beogradu in razna podporna društva za pomoč slepim in gluhozemim v Ljubljani in v Zagrebu) se trudijo, da pomagajo izšolanim gojencem poedinih zavodov tudi potem, ko so že dovršili šolsko in učno obveznost. Ta jim preskrbe potrebna zaposlenja v delavnicah ter nadzorujejo njihovo življenje in vladanje.

Usposobljanje učiteljev za nenormalno deco se je vršilo do sedaj v enoletnih strokovnih tečajih. Ministrstvo prosvete pa je sedaj izdalo nov pravilnik. Učiteljstvo se pripravlja praktično v zavodih in šolah v večjih centrih, teoretični pouk pa dobivajo na univerzah ali visokih pedagoških šolah. Po dvoletnih praktičnih in teoretičnih študijah polaga kandidat strokovni izpit pred stalno komisijo ministrstva prosvete. Prosvetna oblast pa omogoča za nadaljnji študij nekaterim strokovnim učiteljem študijska potovanja v inozemstvo. V to svrhu so določene tudi štipendije. Največ nastavnikov gre na ekskurzije v Češkoslovaško.

Strokovni učitelji za nenormalno mladino so državni uradniki, ki so v materialnem in pravnem pogledu izenačeni z učiteljstvom meščanskih šol. Učiteljstvo ima svojo posebno organizacijo, ki štiti pravice svojih članov ter deluje za razvoj in popularizacijo teh šol. Njena naloga je tudi, da goji stike z organizacijami učiteljev nenormalne mladine v vseh ostalih slovenskih zemljah in da deluje na zgraditvi saveza učiteljev nenormalne dece.

Cilj prosvetne politike jugoslovenske države je ta, da dvigne svoje državljane prosvetno in kulturno, kajti samo prosvečen narod lahko očuva svojo državo in jo vodi k napredku. Pri tem pa naj sodelujejo vsi državljani, tudi tisti, ki imajo duševne nedostatke. Interes kulture jugoslovenskega naroda je ta, da se usposobi za življenje i zdrava i nenormalna mladina. To zahtevajo naši kulturni, moralni, pedagoški in narodno-gospodarski interesi.

Jugoslovanska država bo kmalu — s svojo drago sestro Češkoslovaško republiko — ponosno izjavila, da je rešila dvoje bitnih kulturnih problemov: da je likvidirala narodno nepismenost in da se briga za šole in zavode, v katerih vzgaja nenormalno deco. Temu slednjemu problemu so položeni in se še polagajo solidni temelji. Saj so njenemu nadaljnemu razvitku naklonjeni vsi činitelji in govore zanj vsi razlogi. Napredek in uspeh jim je zagotovljen tem bolj, ker je sam vzvišeni jugoslovanski vladar, Nj. Vel. kralj Aleksander I., plemenit mecen in pokrovitelj mnogih zavodov in ustanov za nenormalno deco!

Naš simpatični Miodrag Matić je žel za svoja izvajanja, v katerih je seznanil ostale slovanske kongresiste s problemi šolstva za nenormalno deco, iskreno in glasno zahvalo poslušalcev. Osebnost pa so mu čestitali tudi mnogi Čehoslovaki, s katerimi je jagodinski direktor osebno znan. Gospod Matić je namreč studiral svojo specialno stroko v ČSR.

Nadaljujemo z izvlečki ostalih referatov:

Prof. dr. Franc B a ž a n t z univerze v Brnu je razpravljal o izsledkih sistematičnega raziskovanja zobovja pri učencih elementarnih razredov. To predavanje in še nekaj drugih se je vršilo v biološko-zdravstveni sekciji, ki je razmotrivala o vsem, kar zanima predvsem zdravnika, ki stoji v službi pedologije.

Univ. prof. dr. Karel H e r f o r t iz Prage je razpravljal o dednosti in puberteti. Moderna biologija se peča precej s tem važnim poglavjem, saj pa je tudi vprašanje spolnosti in seksualnosti tista zadeva, ki mora zanimati tudi poklicnega vzgojitelja.

Doc. dr. J. H o r a iz Brna je poročal o izpremembah prsnega koša v teku šolske dobe. Avtor si je omislil v ta namen posebne priprave. Imenoval jih je »delta-thoracometer«. V znanstvene svrhe je preiskal s svojimi instrumenti 1041 otrok v brnskih šolah. Prišel je do zaključka, da se da lega okostja ponazoriti tudi geometrično v obliki trikotnika. O podrobnostih svojih dognanj je pisal že v razne medicinske vestnike n. pr. v »Contes Rendus de l'Association des Anatomistes« in tudi v »Časopis lekaru českých«. V biološki zdravstveni sekciji so razpravljali tudi mnogi referentje o svojih izsledkih, ki so šolski zdravniki.

Zdravnik zobne klinike v Brnu, dr. J o s i p K l i m e š, je razpravljal o anomalijah zobovja.

Asistent dr. J o s e f K o n u p č i k, tudi z brnske zobne klinike, je pa razpravljajl o vplivu prehrane na zobovje in je dal tudi nekaj navodil za profilakso zobovja pri mladini.

Okrog teh tem sta se tudi sukala referata dr. M i c h l a in dr. Š k a l o u d a.

Temperamentni mladi praški mestni fizik in šolski zdravnik dr. V a l š i k je razpravljajl o znakih spolnosti pri praški šolski mladini. V ta namen je preiskal 148 dečkov in 140 deklic. Porazdelil je vse v posamezne skupine kakor n. pr. v labialne tipe, scrotalne, symfyzarne, kombinirane in druge. V biološko-zdravniški sekciji so predavatelji očrtali otroka v dobi elementarke in pubertete prav z vseh strani. Samo ob sebi je razumljivo, da so sodelovali tudi v ostalih predavanjih predvsem zdravniški specialisti, zlasti tisti s šolskih poliklinik, šolski zdravnik ter drugi, ki imajo vsakdanjega posla z mladino. Menda ni niti potrebno posebne omembe, da so sodelovale s svojimi učenimi kolegi tudi odlične zdravnice kakor n. pr. ga. dr. V ě r a K u t v i r t o v á - R a b a s o v a, okrajna zdravnica iz Brna in druge.

Anton Š k a l a, referent v ministrtvu prosvete v Beogradu, je naš ožji rojak in je zato dobro poznan tudi v naših krajih. Pred odhodom v Beograd je poučeval v Mariboru. Kongresni odbor ga je povabil k sodelovanju. Bil je zabeležen že v predavateljskem seznamu. Zaradi zadržkov tik pred kongresom pa g. Skala ni mogel v Brno, zato je dostavil kongresnemu odboru svoj referat, ki je bil tudi prečitan. Referat g. Skale se je imenoval:

»Vzgojiteljeva osebnost v dobi otrokove pubertete.«

Prinašamo ga v celoti in se glasi:

»Ni moja namera, da postavim neke norme o vzgojiteljevi osebnosti in njegovem delu. To pa iz razloga, ker nisem pedagoški učenjak in tudi zato ne, ker veliki pedagogi še niso našli vzgojnih pravil, ki bi bila edino pravilna. Za cilj sem si postavil le to, da na podlagi opazovanja na polju vzgoje, posebno otroka v pubertetni dobi, ter na podlagi navodil, ki so nam jih do sedaj dali priznani psihološki in pedagoški strokovnjaki kakor Spranger, Stern, Weißberg, Tumlriz, Büller, Adler i. dr. — iznesem tiste misli, ki so potrebne, da jih podčrtamo za pravilno vzgojo v pubertetni dobi. Naj bi tudi posvetili temu vprašanju večjo pažnjo, kakor smo jo do danes.

Pubertetna doba je najvažnejše razdobje v razvoju otroka, ki telesno in duševno dozoreva. Vzgojitelj se mora zato dobro seznaniti s predmetom, ki ga vzgaja, in s ciljem, za katerim stremi.

Predmet in cilj pa sta nedvomno združena.

Predmet vzgoje je otrok, ki po Sprangerju v pubertetni dobi odkrije svoj lastni »jaz«. Tedaj se tudi vse bolj odvrča od zunanjega sveta in se obrača k svoji notranjosti. Gradi si lasten življenjski načrt in se prične življati v različne smeri življenja in kulture.

Vzgojteljev cilj pa je, nuditi mladini nauke in ustvariti temelje znanja, da dobimo zdrave, svobodne in samostojne sodelavce, ki čutijo smisel za složno in skupnostno življenje.

Dober vzgojitelj ne zahteva od gojenca, da naj bo prav tak, kakor si ga sam zamišlja in da naj živi po načelih raznih pravilnikov in uredb, temveč vzgojitelj naj se vživlja v resnično življenje mladeniča, ki ga naj vzgaja s stališča otroškega življenja in ne življenja odraslih. Dober vzgojitelj je prepričan, da so bili njegovi pogledi na življenje svoječasno drugačni, kakor so sedaj. Ve tudi, da so njegovi sedanji pogledi nezadostni. Ve, da ne uživajo splošnega priznanja in da tudi njemu primanjkuje mnogo onega, kar imenujemo popolno dovršenost.

Dober vzgojitelj ne prinaša svojemu učencu »stvarnega življenja«, nego on ga vzgaja za tisto stvarno življenje, ki struji okrog njega in okoli nas, in ki moramo v njem živeti. Gojenec pričakuje od svojega vzgojitelja samo eno, namreč: ljubezen, pravičnost, razumevanje za svoje življenje in navodil za pravo stvarno življenje. »Šola je podaljšana roditeljeva roka,« pravi dr. Alfred Adler, in mora dati gojencu potrebno znanje in spremo za borbo v resničnem življenju, ki mu je roditelji ne morejo dati. Roditelji sami namreč še dolgo ne bodo mogli pronikniti v duševno ustrojstvo svoje dece. Zato tudi ne poznajo njih pravih sposobnosti za življenje. Zaradi tega naj išče vzgojitelj kontakta z rodno hišo. Šele ob skupnem sodelovanju šole in doma bo našel gojenec dovolj poguma za skupnostno življenje v zajednici.

Tisti vzgojitelj, ki se briga za duševne doživljaje svojega gojenca, je prepričan, da nima nihče vseh sposobnosti in sposobnosti za vse. Vsak človek lahko deluje in izvršuje svoje naloge le v okviru svoje osebnosti. Vzgojitelj, ki upošteva vse te momente, bo vplival vsekakor na razvoj mlade generacije in na razvoj sedanjosti še posebej.

Vzgajanje sedanje mladine za življenje v naši novi domovini, ki so jo ustvarili napori in žrtve naših roditeljev in naših bratov, pa je problem prvega reda.

Posebna naloga vzgojitelja slovanske mladine pa je ta, da gradi mladim generacijam nacionalno ekonomske, socialne in kulturne delavce, ki nam naj dovršavajo skupni vseslovanski dom. Te naloge so za vzgojitelja največje in je zato tudi delo v navedenem pravcu najvažnejše. Le s pravilno vzgojo bomo pripravljali novo generacijo za novo življenje in bodočnost slovanskih narodov zavisila od načina vzgajanja slovanske omladine.

Predlog A. Skale:

Za zaključek referata je stavil g. Skala naslednji predlog:

Da bi prišli do najboljšega načina vzgoje slovanske mladine, kakor je to potrebno glede na poedinca in na razvoj novih generacij, ter glede na stvarno življenje, v katerem poedinca nove generacije žive, je potrebno, da se v okviru »Odbora za proučavanje otrok v CSR« osnuje posebna organizacija, federacija ali unija vseslovanskih vzgojiteljev, ki naj ima sedež v CSR, a podobore v vseh slovanskih državah. Cilj te organizacije za vzgojo vseslovanske mladine naj bi bil ta, da daje vsem organizacijam, ki se bavijo z vzgojnimi zadevami in organizacijami, ki se bavijo z delom v šoli, za zvezo med šolo in domom potrebna navodila za nacionalno in složno vzgojo naše slovanske mladine, ki naj živi v novem domu.

V propagandne namene pa naj bi imenovana organizacija izdajala poseben časopis »Vseslovanska omladina«, ki se naj tiska v CSR za vse slovansko ozemlje in v vseh slovanskih jezikih. —

Predlog g. Skale je bil oddan v proučevanje stalnemu kongresnemu odboru v nadaljnje postopanje in realizacijo.

Poslednji dan kongresa je došel v Brno tudi naš sodržavljan, ministerialni inšpektor g. Veljko R a m a d a n o v i č, upravnik doma za gluhoneme v koloniji »Aleksandrovo« v Zemu. G. Ramadanović se je vračal iz Prage, kjer je zastopal prejšnji dan našega prosvetnega ministra pri otvoritvi novega dijaškega doma »Kralja Aleksandra I«. Odlični strokovnjak je dobro poznan tudi v inozemstvu. Pazljivi čitatelj pa ga je podrobneje spoznal iz referata g. Matića, ki je podčrtal dovršeno organizacijo zemunske gluhonemnice — življenjsko delo g. Ramadanaovića. Kongresni odbor je na hitro roko uvrstil na predavateljsko listo zakasnela gosta, ki je seznanil avditorij o gluhonemi deci v Evropi in v Ameriki, kjer se je mudil nedavno sam.

Mnogo zanimivega in poučnega bi se dalo še povedati o številnih predavateljih in njih referatih. Pa bi to zavzelo preveč prostora. Omenjam le, da se je ob zaključku kongresa sestal plenum. Zborovalci so podčrtali resolucije — izvleček iz številnih referatov. Kongresni odbor bo zbral vse referate in resolucije, skušal realizirati vse predloge in bo s tem obogatil naše šolstvo. Saj to je bil tudi cilj kongresa: postaviti nadaljnje temelje češkoslovaški in tudi šolam vseh slovanskih narodov. Tako je tudi zaključil kongres ob svečanem trenutku naš dr. Rostohar z besedami, ki so žele pohvalo tisočev: »Delujmo za napredek naše šole in s tem naše kulture! Slovanski narodi in njih šole naj stoji na čelu vseh narodov!«

V okviru kongresa je bilo prirejenih več družabnih večerov. Protektor kongresa, brnski župan dr. Tomeš, je povabil kongresni odbor in goste iz bratskih držav na večerjo v mestno hišo. Na slovanskem večeru smo spoznali najodličnejše glasbenike iz moravske prestolice. Na vseh šolah so bile prirejene tisti čas razstave. Najodličnejša je bila ona v pravkar zgrajeni juridični fakulteti, ki je prikazala pripomočke delovne šole v ČSR. Med najbolj privlačnimi kotički so bili številni šolski časopisi, ki služijo mladim državljanom ČSR kot razredno čtivo. Ob tej priliki so vrtili tudi več filmov o življenju otroka. Sploh bi se z naštevanjem vseh vzporednih prireditev lahko precej časa zadržal. Poudarjam naj še, da sta glavna stebra kongresa, predsednik d r. R o s t o h a r in njegov tajnik d r. U h e r, izdelala ves program do podrobnosti, ki je tekel tudi tako, kakor je bil zamišljen. Spet ponoven dokaz organizacijskega talenta naših severnih bratov.

Kongres, ki se je vršil ob 15 letnici obstoja češkoslovaške republike, je močno poudaril tudi nacionalno stran, ter se je izrekel za nadaljnjo pot po stopinjah, ki so jih pokazali Komensky, Tyrš in Masaryk, ti trije največji češki patriotje in pedagogi.

Na nas južnjake pa je napravila najugodnejši vtisk sloga, ki je vladala med domačimi kongresisti. V ČSR ni menda razločka med tistimi, ki so si stavili za cilj, vzgojiti mlado, novo generacijo. Tam korakajo strnjeno i univerzitetni profesorji i njih srednješolski kolegi, prav tako kakor gredo v njih vrsti ramo ob rami tudi meščanskošolski in osnovnošolski učitelji. Z njimi pa korakajo tudi vsi ostali strokovni poklicanci — zdravniki in drugi, ki se zavedajo važnosti v službi otrokovega stoletja...

Plod iz semena velike pedološke prireditve ne požene pri tisti priči. Pokazal pa bo sigurno kmalu uspehe tudi na praktičnem polju. Gotovo pa je že nad vse razveseljivo tudi to dejstvo, da so tisoči in tisoči odločeni, pripravljati lepšo pot novi in zdravi slovanski mladini, ki jo naj veže bratska misel povsod, koder utripa slovansko srce!

V tem znamenju se je I. vseslovanski pedološki kongres pričel, je deloval in bo gotovo tudi zmagal!

Jandl France:

Manjšinsko šolstvo.

V naši javnosti se mnogo govori o manjšinskih šolah, saj jih imamo v naši banovini v Apački kotlini, v Št. Ilju v Slov. goricah, v Mariboru, Celju, Ljubljani in na Kočevskem. Vendar je le malo ljudi, ki bi vedeli kaj podrobnejšega o njih. Zato hočem v pričujočem članku kratko razpravljati: 1. o ustanovitvi, vpisu in ureditvi manjšinskih šol, 2. o vzgojnem momentu, 3. o učnih knjigah, ki se uporabljajo v manjšinskih šolah.

1. Ustanovitev, vpis in ureditev manjšinskih šol.

Po čl. 68. saint-germainске in po čl. 59. trianonske mirovne pogodbe določa čl. 45. zakona o narodnih šolah od 5. decembra 1929 sledeče:

V krajih, kjer v znatni meri prebivajo državljani drugega jezika, se ustanove za njihovo dečo posebni oddelki osnovne šole.

V teh oddelkih ne more biti manj ko 30 učencev. Izjemoma se sme ustanoviti tak oddelek tudi z 25 otroki, o čemer odloča minister prosvete.

Program in učni načrt je isti, kakor je v drugih osnovnih šolah v državi.

Pouk v teh oddelkih se daje na maternem jeziku učenca. V teh oddelkih se poučuje državni jezik kot obvezni jezik.

Kjer je v kraju več oddelkov iste narodne manjšine, smejo imeti svojega posebnega upravitelja.

Cl. 46.

Ako so v kraju oddelki, ozir. šole z državnim učnim jezikom, a poleg njih tudi posebni oddelki ali šole z učnim jezikom kake druge narodnosti, morajo otroci državnega maternega jezika posečati šolo z državnim učnim jezikom; otroci druge narodnosti in jezika smejo po volji svojih staršev posečati oddelke z državnim učnim jezikom namesto oddelka svojega maternega jezika.

Otroci ene narodne manjšine ne morejo obiskovati šole druge narodne manjšine.

V krajih, kjer se nahajajo šoloobvezni otroci narodnih manjšin, ki pa spričo svojega števila ne morejo imeti pouka na maternem jeziku, morajo ti otroci posečati šolo z državnim učnim jezikom.

Podrobneje regulira vpis v manjšinske razrede toč. 1. naredbe O. N. Br. 769 od 1. septembra 1930, ki določa, da se vpisujejo deca v manjšinske razrede po izjavi roditeljev. Materni jezik je glavni kriterij za določitev narodnosti. Ker so starši jugoslovanske narodnosti mnogokrat navedli kot svoj materni jezik nemški, da bi dosegli sprejem svojega otroka v razrede z nemškim učnim jezikom, določa naredba ministrstva prosvete O. N. Br. 67.903 od 29. oktobra 1933. in Po. I. br. 10.134 od 20. marca 1933., da se vpisujejo otroci, katerih eden izmed roditeljev (oče ali mati) je jugoslovanske narodnosti ter poleg nemškega jezika slišijo tudi jugoslovanski jezik, v d r ž a v n e r a z r e d e. — V manjšinske razrede vpisuje po izjavi roditeljev na osnovi čl. 45. in 46. zak. o nar. šolah in naredbe O. N. Br. 769 od 1. IX. 1930 in 67.903 od 20. X. 1933. — u p r a v i t e l j š o l e.

Če je v kraju več oddelkov iste narodne manjšine, se ustanovi manjšinska šola, ki ima lahko svojega posebnega upravitelja. Pri nezadostnem številu otrok za otvoritev samostojne manjšinske šole se ustanovijo pri šoli z državnim učnim jezikom posebni oddelki. Poglejmo ureditev takih šol z manjšinskimi oddelki ali vzporednicami na konkretnih primerih:

| Šola | Razredi | | Učenci | | Drugih narodnosti | |
|--------------|-----------|--------|----------|-------|-------------------|-----------------|
| | Slovenski | Nemški | Slovenci | Nemci | Avstrijske | Drugih Slovanov |
| Apače: deška | 3 | 2 | 137 | 69 | 7 | 7 |
| dekliška | 3 | 2 | 140 | 79 | — | 18 |
| Stogovci | 4 | 3 | 139 | 115 | 2 | 41 |
| Lokavec | 2 | 1 | 132 | 19 | — | 21 |

Naziv šole: »Trirazredna narodna šola z dvema nemškima vzporednicama«. Kako je ta šola urejena? Sola je trirazredna:

Prvi razred s 1. in 2. šol. letom se deli: a) I. A. razred: V njem so otroci jugoslovanske narodnosti in se tukaj poučuje v jugoslovanskem maternem jeziku po učnem načrtu, ki je predpisan za prvi razred trirazredne narodne šole; b) I. B. razred: V ta razred ali v to vzporednico se vpisujejo otroci nejugoslovanske narodnosti (Nemci, Madžari itd.). Poučuje se v jeziku dotične manjšine (n. pr. v Apačah nemški) po učnem načrtu, ki velja za I. A. razred, kakor to predpisuje naredba O. N. Br. 12.284 od 14. VII. 1931.

Drugi razred, 3. in 4. šolsko leto. Deli se: a) II. A. razred z jugoslovanskim maternim jezikom, b) II. B. razred z »manjšinskim« učnim jezikom. Foleg tega se poučuje v tem razredu še 5 ur tedensko v državnem jeziku.

Tretji razred, 5., 6., 7. in 8. šolsko leto. Po 4 letnem obisku državnega ali manjšinskega razreda (v A. ali B.) pridejo vsi učenci (jugoslovanske in »manjšinske« narodnosti) v III. razred. Tu so združeni. Poučuje se v državnem jeziku, ker se morajo učenci manjšinskih razredov naučiti govoriti in pisati v državnem jeziku. Učitelj mora včasih kakšno stvar razlagati tudi v manjšinskem jeziku, da učenci laže sledijo pouku.

V štiri razrednicah s tremi manjšinskimi oddelki so trije državni in trije manjšinski razredi, IV. razred pa je skupen.

II. Vzgojni moment.

V manjšinskih razredih se poučuje v jeziku dotične narodne manjšine (n. pr. v Apačah nemški) po učnem načrtu, ki je predpisan za državne šole. Nekateri predmeti se poučujejo docela v državnem jeziku (v Apačah slovenski): 1. T e l o - v a d b a : Vsa povelja so in ostanejo slovenska n. pr.: Mirno! Na mestu voljno! Zbor! itd. V prvih urah je treba otrokom pojasniti, kaj pomeni eno ali drugo povelje. Tudi tukaj si mora učitelj v prvih urah pomagati z nemškim jezikom. Ko učenci povelje percepirajo in apercepirajo, ni treba več nobene razlage. Učitelj poveljuje le slovenski. Seveda ne sme kake stvari pojasnjevati prevečkrat, ker se učenci potem zanašajo le na učiteljevo razlago v nemškem jeziku. Zadostuje enkratna ali dvakratna razlaga. Brihtni učenci si to že zapomnijo in potem povedo drugim. S tem prisilimo učence, da mislijo sami in da ugibajo smisel povedanega.

2. P e t j e : V nižjih razredih (v 1. in 2. šol. letu) se prične s petjem nemških pesmic, najprej tistih, ki so jih otroci slišali že doma. V višjih razredih pojejo lepe slovenske in slovanske pesmice. Dvojni dobiček: Učenci se vadijo v slovenskem govorjenju in mišljenju. Seveda jim mora učitelj pri vsaki novi pesmici pojasniti v nemškem jeziku vsebino. Nadalje se z lepimi pesmicami vzbuja ljubezen do lepe pesmi in obenem ljubezen do naroda, čigar last so te pesmi.

R a č u n s t v o : Poučuje se v nemškem jeziku. Vendar je računstvo predmet, ki se lahko poučuje v slovenskem jeziku. Šteti se učenci hitro nauče, takisto računati. N. pr. 1 und 2, 4 weniger 2; 2 mal 2; tu morajo vedeti namesto »und«, »weniger«, »mal« le »in«, »manj«, »krat«. Opazil sem, da učenci rajši štejejo in računajo slovenski kakor nemški. Ta trditev je videti v prvem hipu paradokсна. Toda pomisliti moramo, da je v učencu zakoreninjena velika želja po znanju, ki je še posebno močna v težnji po znanju tujih jezikov. Odtod ponos na znanje tujih jezikov pri odraslih. Še mnogo večji kot je ponos in težnja pri odraslih, je le-ta pri deci: Naivno se veselijo vsake nove besede, z vsako zraste njih ponos in je zadoščeno njihovi znatiželjnosti. Pogosto sem slišal, da so otroci uporabljali vsepovsod nove slovenske besede, ki so jih slišali. Kako žarijo malčkom očke, ko vedo prvič povedati v slovenskem jeziku kak stavek! Nekaj časa nisem slišal drugega kakor slovensko štetje, kar so delali tudi doma, včasih na jezo svojih staršev. In s kakšnim ponosom in resnostjo so vse to delali!

Ostali predmeti se morajo poučevati v nemškem jeziku n. pr.: zemljepis, zgodovina, spoznavanje prirode, čitanje, verouk itd. Vendar se tudi tukaj lahko vplete dokaj slovenskih besed, posebno strokovnih izrazov, ki jih deca itak ne vedo v svojem jeziku. Končno je vseeno, če se jih naučijo v slovenskem ali nemškem jeziku.

N. pr. zemljepis in zgodovina: Pripoveduje se v nemškem jeziku, le strokovni izrazi ostanejo slovenski. Ne bomo jih učili Süden, Osten, Westen, Norden, temveč: jug, vzhod, zapad, sever; ali: Die alten Slaven lebten in großen Familien, diese hießen z a d r u g a (ne Sippe!); für die Ordnung sorgte der starešina (Ältester); župa (Gau) itd.

Toda v manjšinskih šolah še z znanjem ni vse opravljeno. Šola si mora deco pridobiti. Le taka šola bo lahko vzgojila lojalnega državljana. Še več: ljubečega človeka. Zato mora biti resnično življenjska šola. Učitelj ne sme vršiti le svoje službe, služba mu mora biti življenjska naloga. Vladati mora vzgojiteljska ljubezen, ki iz ljubezni do doraščajočega rodu posveča vse svoje življenje mladini, študiju vsakega posameznika in ki skuša spoznati individualne posebnosti in dispozicije mladostnika. Učitelj mora biti učencu prijatelj, ne sme gledati nanj kot na mrtev predmet, temveč kot na človeka iz mesa in krvi; mora se mu približati, ne sme mu ostati tujec. Premostiti je treba dva prepada: 1. prepad med vzgojiteljem in gojencem, 2. razliko med narodnostjo. Drugače ostane šola tovarna za produciranje avtomatov: Izdelujejo se vsi na tekočem traku, vsi po enem vzorcu. V njej je premalo življenjskega, samostojno-razvojnega dela. Je predaleč od zdravih, sočnih impulzov. Namesto življenja daje brezdušno in brezinteresno snov — ekscerpte, »sprešane« v učne knjige. Naša šola stremi le za tem, da stisne v učenca čim več snovi. Kakšna je snov, ali je aktualna, življenjska, narodno-vzgojna, to ji ni mar.

Kritika: 1. Odločevati mora kvaliteta, ne kvantiteta. 2. Snov je treba zvezati z učenčevim zanimanjem, z interesom okolja, z narodno-vzgojnim momentom. Vedno se le poudarja, da mora šola dati neki sistem, neki pregled snovi, ki je predpisana za učenca. Nasprotno: Šola mora stremiti za tem, da da učencu neko podlago, neko metodo, neki način, neki ogenj, ki ga bo usposabljal za nadaljnji samostojni študij. Snov mora biti življenjske važnosti, čeprav se ni mogoče docela izogniti vsej navlaki. Vendar bi lahko marsikateri učitelj manj obremenil svoje učence z neživljenjsko in nezanimivo učno snovjo, če bi jo bolje izbiral in obravnaval. Vidik izbora: 1. aktualnost in življenje. Izločiti je treba vso snov, ki ni tako bistvene važnosti, t. j. vso mrtvo ali vsaj manj aktualno snov. 2. Vse je treba obravnavati z ljubeznijo, z navdušenjem, z ognjem. Prav posebno velja to za manjšinske šole, ki si na ta način osvojijo srca svojih otrok. Če ne ostane snovno nič, ostane vsaj pozitiven vtis. Posledica: Četudi si učenec od predavanja ne zapomni mnogo, v občutju mu ostane topel zvok učiteljevega pripovedovanja, navdušenje in blesk oči, ko to pripoveduje. In to bo tlelo v njegovem srcu, budilo v njem enako navdušenje in končno — LJUBEZEN; ljubezen do učitelja in njegovega naroda.

Jedro: Če hočemo vzgojiti lojalnega in dobrega državljana, si moramo najprej pridobiti učence z vzgojiteljsko ljubeznijo. Šele, ko si šola pridobí deco, lahko vzgaja dobre državljane. Manjšinska šola mora biti šola srca par excellence.

Šola mora razbiti v deci šovinizem. Starši so položili v otroke sovraštvo do zemlje, na kateri živijo. Njim je usoda, da so prišli pod Jugoslavijo, prokleta usoda. Navidezno so mirni in lojalni državljani, v svojih srcih pa so in ostanejo šovinistični Nemci, Madžari itd. Čakajo le ure, ko bodo lahko brezobzirno udarili po tistih, ki se jim morajo danes pokoravati. Njih misli so preko meje pri njihovih narodnih deblih in čakajo s hrepenenjem trenutka, da bi se jim kdaj lahko pridružili. Tega seveda ne smemo generalizirati, kajti med njimi je dosti takih, ki so res lojalni državljani. Slišal sem jih: Imamo polno svobodo, imamo svoje šole, govorimo lahko svoj materni jezik, v uradih nam gredo na roko — zadovoljni smo. Živimo od kruha in zemlje teh ljudi, zato je tudi naša dolžnost, da se naučimo

njih jezika. Naučili so se ga in govore z vsakim slovenski. Žal je takih malo, posebno med starejšimi. Več jih je med mladimi, ki so že obiskovali manjšinske razrede, v katerih se je poučevala slovenščina. Ti fantje in dekleta so se čisto dobro priučili našega jezika. Govorica jim sicer ne teče gladko, vendar toliko, da se lahko z vsakim pogovarjajo.

Opisali smo šolo srca, le-ta je zmožna velikih del, tudi nacionalnih. Poleg čisto vzgojnega vpliva je velike važnosti za manjšinske šole še izbor snovi. Omenil sem že pri petju, da z lepimi pesmicami lahko vzbujamo v deci ljubezen do našega naroda in do naše države. Še v večji meri lahko gojimo nacionalno ljubezen v zemljepisu in zgodovini. Pokazati moramo deci lepoto naše zemlje v slikah, filmih: Gorenjsko, Bohinjsko jezero, Triglavsko pogorje, Bled, Dalmacijo in naše sinje morje, solčni Dubrovnik, pestrost Sarajeva, Skoplja, Niša itd. Najbolje je, delati krajše in daljše izlete, da vidijo deca z lastnimi očmi lepoto naše zemlje in da se navdušijo zanjo. Otroci mislijo — ker slišijo tako od svojih staršev — da so le v Avstriji lepi kraji, da ni krajev, ki bi presegali ali se mogli vsaj meriti z Gradcem, Dunajem, Berlinom, Salzburško itd. Ko otroci vidijo našo zemljo, se navdušijo zanjo. Naj povem le primer: Pred nekaj leti smo napravili iz Apač izlet v Ljubljano. V največji meri gre za to zasluga Ciril-Metodovi družbi, ki je materialno podprla to zamisel. Naj ji bo na tem mestu izrečeno priznanje! Pokazala je, da se tudi denarno žrtvuje za svojo idejo: Čuvajmo naše svete meje! — Deca se ni mogla načuditi lepoti Ljubljane, krasnemu razgledu z gradu, sivo-belim pečinam na obzorju, pestrosti ljubljanskega velesejma, slovenskemu petju in slovenski godbi. Naše življenje in naša zemlja sta jih očarala. Doma so potem neprestano pripovedovali staršem, kaj vse so videli na potu. Posledica: Prihodnje leto so napravili tudi starši izlet na ljubljanski velesejem. Učenci so nehote in nevede zainteresirali svoje starše za lepoto naše zemlje. Šola, ki si pridobi deco, potegne za sabo tudi dom. Polagoma izgine iz src sovraštvo in se umakne, spočetka zgolj zanimanju, slednjic pa ljubezni.

Isto je z zgodovino: Še prav hvaležno je to polje, kjer vtis sicer ni toliko neposreden, a zato veliko globlji. Važen je izbor in način pripovedovanja v zgodovinskem pouku. Kakšno mora biti zgodovinsko pripovedovanje? Naj sledim tukaj v grobih obrisih Linkejevi knjigi »Der erzählende Geschichtsunterricht«: Zgodovinski pouk je postal mrtev, stavki so votli, pusti in brez življenja — fraze. N. pr. Cvetoče pokrajine, taborišče je preskrbljeno z lahkimi zidovi itd. Predstavljajte si »cvetoče pokrajine« (jaz si lahko predstavljam le cvetoča drevesa, grmovje, a ne cvetočih mest in cest!), ali kako so mesta preskrbljena z zidovi in obzidana s hrano itd. Zgodovinski pouk se mora naslanjati na nazore in predstave. Snov treba črpati iz virov, ki so pisani iz tvorne volje in nagiba, resnične sedanosti in njene vsebine. V virih je življenje, ki ga išče mladina. Pripovedovati moramo dobro. Kar dela pripovedovanje zanimivo, je, da mora pripovedovalec dejstva notranje doživljati, vzbuditi mora v sebi in učencih vso grozo in radost propadajočih narodov in ljudi. Doseže pa se to s podrobnim opisovanjem. Otroke zanimajo malenkosti. Predočiti jim moramo predstavo, ustvariti sceno. Največja napaka današnjega zgodovinskega pouka je suhoparno poročanje. Kaj bomo pripovedovali, da vzbudimo v učencu zanimanje za snov in obenem ljubezen do pripovedovanega? Življenjepise velikih mož: Sama, Ljudevita Posavskega, Miloša Obrenoviča, Kraljeviča Marka itd. Otrokom je to najbližje in jih najbolj zanima. Seveda jim ne smemo nametati suhih dejstev: Rodil se je, boril se tu in tam, dobro vladal itd. Pripovedovati jim moramo prigodbe iz njih malega, vsakdanjega življenja (n. pr. Jelišič, Cezar), posebno iz mladosti. Otroci merijo misli in dela po svojih močeh, aplicirajo vse na sebe in razmišljajo, kaj bi oni napravili v tem primeru. Sledijo veliki zgodovinski dogodki. Pripovedovanje mora napraviti vtis, mora vzbuditi od mrtvih

vso resnično tragiko in radost preteklih stoletij. Zato mora izvirati pripovedovanje iz notranjega doživetja in soudeležbe pri stvari. Otroci morajo notranje doživeti vso veličino naroda. Pripovedovati moramo, kar še deca ne vedo. Le tedaj je naravni odnos med pripovedovalcem in poslušalcem: Pripovedovalec, ki nekaj ve in poslušalec, ki nečesa ne ve. Če hočemo vzbuditi zanimanje — soudeležbo — ljubezen, je važno, da z notranje doživetim pripovedovanjem pripovedujemo notranjo življenjsko snov, ki budi v učencih ljubezen do pripovedovanega, do preteklosti in domovine, ki ima take junake. Veliko vlogo igra poleg dojma, vtisa tudi nacionalni moment pripovedovanega. Kratko: Življenjska in zanimiva šola pritegne učence, jih naveže nase še tesneje z ljubeznivim vzgajanjem in jih končno navduši za naše življenje z narodnostno-zanimivo snovjo.

III. Učne knjige.

Poglejmo si še učne knjige manjšinskih šol.

1. A. Lenarčič: *Fibel in Lateinschrift*. Metodično in tehnično je urejena kot Widrova začetnica. Samoglasnike obravnava na sličen način. N. pr.: i (jok otroka, ki je razbil lonec), u (pisk vlaka), e (voznik zaustavi konja), o (začudenje otroka, ko vidi aeroplan), a (pogled na polno mizo). K tem 5 samoglasnikom pridejo še: ei (vzklik starke, ki ji vnukinja prinese lep šopek), eu (tuli pes), au (vzklik otroka, ki se je opeknel). Obravnava soglasnikov se vrši na podlagi slik, ki so prirjene za nemški tekst. N. pr. Kind -k, Haus -h, Baum -b itd. Na zadnjih straneh so krajša berilca in pesmi, ki jih je pisatelj porazdelil v štiri skupine: A. Daheim und in der Schule, B. Im Garten und im Walde, C. Dorf und Stadt, D. Das Vaterland.

Odlike knjige so: 1. Tekst pojasnjuje vedno ilustracija pri posameznih črkah. 2. Besede niso zlogovane s črticami, med zlogi je le nekaj več prostora, n. pr. Il-tis je Il tis. To olajšuje tekoče čitanje. Ilustracije so posrečene, lepše bi bile, če bi bile izdelane z barvicami.

2. Fr. Fink: *Zweites Lesebuch in Drittes Lesebuch*. Prva knjiga je namenjena tretjemu šolskemu letu, toda uporablja se v drugem šol. letu. Vzrok: 3. in 4. šol. leto je združeno. V 3. šol. letu bi imeli *Zweites*, v 4. pa *Drittes Lesebuch*, kar bi znatno oviralo pouk. Zato uporabljajo vsi *Drittes*. Citanka je realistično urejena, podpira naj pouk. N. pr. Nazorni nauk: 47. Glieder des menschlichen Leibes, 58. Die Familie, 74. Der Hund, 84. Das Pferd, 102. Der Schuster, 103. Der Uhrmacher, 115. Das Gewitter, itd. Berila so suhoparna. Opisovanje je znanstveno, kar nikakor ne zadovoljuje učencev 2. oz. 3. šol. leta. N. pr. »Der Hund«. Rex ima krepko, z dolgo rumeno dlako poraščeno truplo in dolg rep.« »Na nogah ima Rex močne, toda tave kremplje.« Taki in slični stavki so upravičeni v nazornem nauku ali pri spoznavanju narode, a ne v čitankah. Namen čitank ni, poučevati, podajati znanstvena dejstva, temveč poglobiti vtis. Najlepše se to doseže s kako resnično dogodbico iz življenja: Zgodba o gospodarjevem psu, ki ga je gospodar na stare dni spodil z dvora (mimogrede lahko opiše psa, njegove zobe, oči itd.) in kako je rešil gospodarju življenje. (Opis dlake, kakšne barve je, zakaj voda odteka itd.); lepo je berilo 72. Lebensgeschichte einer Stubenfliege.

Domoznanstvo: Vsa berila so uporabljiva le za Maribor n. pr. 236. Die Entstehung der Stadt Maribor, 237. Die Pest in Maribor, 238. Die Bäckerin Murmann, 239. Der Grajski trg im vorigen Jahrhunderte, 240. Der Teich im Stadtparke itd. Nekateri sestavki so dokaj posrečeni, kakor 242. Die Natterkönigin, ker ne podaja suhoparnih fraz, temveč polaga važnost predvsem na vtis. — Le nekaj beril je res estetske vrednosti, ker vzbujajo v učencih pozitivna estetska čuvstva, razgibljejo notranjost človeka in gojijo posredno etične in socialne vrednote v mladih srcih. Za otroka — posebno če si ga hočemo pridobiti, kakor za tem stremimo v manjšinskih šolah — ni toliko važno, »kaj« poveš, kakor »kako« poveš. Tudi berila morajo notranje razgibati otroka, kakor berila 10. Der Abend, 127. Der Grenzstein itd.

Povedano velja tudi za »Drittes Lesebuch«, ki je baš tako realistično urejeno, kar nam pove že razdelitev: 1. Für Herz und Gemüt, 2. Aus dem Buche der Natur, 3. In

der Heimat und in der Fremde, 4. Aus vergangenen Tagen. Temu docela ustrezajo berila: 136. Die Fledermaus, 137. Schleiereule, 210. Die Wohltaten der Telegraphie, 217. Europäische Staaten, 374. Die Schlacht auf dem Kosovo polje itd.

Novak: Slovenska vadnica, I. in II. del za nemške ljudske šole. 1. zvezek je namenjen 1. in 2. šol. letu; 2. zv. pa 3. in 4. šol. letu.

Pisec knjige si je zamislil poučevanje slovenskega jezika na podlagi slik n. pr. Jesen, Pomlad, Na vrtu itd. Poglejmo si primer iz knjige!

1. Kaj vidimo na tej sliki? — Na tej sliki vidimo vrt.

2. Kaj je okoli vrta? — Okoli vrta je plot.

3. S čim je večji del vrta poraščen? — Večji del vrta je poraščen s travo. Itd.

Sledi podrobnejša obravnava: Kakšna pesem, ki je v zvezi s sliko »Jesen« (Na vrtu), opisovanje jablane (kakšno drevo je; deblo, veje, listi, cvet), kaka povest, da je suhoparno opisovanje nekoliko zanimivejše (Martinek in Blažek). Knjigi je priključen slovensko-nemški slovarček.

Knjiga je vseskozi neprimerna in pomanjkljiva. Učenci se nauče vsega na pamet, kar ovira s a m o s t o j n o delo, ki je najvažnejše pri pouku tujih jezikov. Pouk v slovenščini se mora pričeti v najbližji okolici: 1. Človek — opis telesa, obleke, čevljev itd. 2. Šolske reči — imena šolskih reči: tablica, goba, svinčnik itd. 3. Šolska soba — imena predmetov v šolski sobi: klop, miza. 4. Šolsko poslopje. 5. Dvorišče. 6. Šolski vrt, 7. Vas itd. Posebno tu velja pravilo: od najbližje k širši okolici. Delo mora biti samostojno — razvojno; najvišja samodelavnost. Berila in črtice estetsko-vzgojne vrednosti. Vzbujaati morajo v deci ljubezen do lepe slovenske knjige in posredno do našega naroda. Kratko: Snovno in vzgojno moramo stremiti pri pouku slovenščine za enim ciljem: 1. Ne nasilno, temveč z estetsko vrednostjo berilnih sestavkov in črtic vzbujaati v gojencih simpatije do slovenskega jezika. Ko bodo kdaj vzljubili jezik, bodo vzljubili narod. 2. Vcepljati jim z lepimi sestavki ljubezen do države. A vse to lahko doseže le šola ljubezni in srca.

V svoji okrožnici pravi »Schulverein Südmark«, da vzdržuje stalne stike z narodnimi manjšinami v Češkoslovaški republiki, v Madžarski, v Jugoslaviji in Rumuniji in da vrši v »velikem obsegu s publicistiko, poročevalsko službo in odločnim podpiranjem manjšinskih pravic nacionalno delo, ki bi ga država zaradi svoje politične vezanosti ne mogla vršiti« (Jutro, 8. aprila 1934). Spoštujemo veliko demokratično načelo: svobodo in enakost vseh narodov. Tam preko meje pa ne poznajo tega načela, zato moramo biti budno na straži, posebno ob naši meji in pri naših manjšinah.

Učiteljska osebnost.

V pedagoških razpravah in knjigah čitamo marsikaj o vrednosti učiteljske osebnosti, ali kaj je prav za prav njeno bistvo? Osebnost se po mojem mnenju kaže samo v tem, da povsem določne misli o kakem svetovnem nazoru tako preidejo v meso in kri kakega človeka, da zares pomagajo v njem oblikovati neko »osebo«, ker te misli sodelujejo in soodločajo pri slehernem njegovem dejanju in nehanju. — Slutim samo, da se kaže glavni učinek osebnosti v tem, da sodeluje pri vsem njenem govorjenju in dejstvom — ne da bi se to dalo jasno izraziti — do neke mere notranji človek, kar potem podzavestno in nehote pomaga »oblikovati« človeka v otroku. Prava osebnost se oblikuje sama iz sebe, kakor se z magnetom v železu zopet vzbuja magnetizem. (H. Scharrelmann, Die Kunst der Vorbereitung auf den Unterricht.)

Lepopisje in novi učni načrt.

Naše celotno šolsko delo pridobiva z zahtevami novih učnih načrtov, tako v osnovni kot višji narodni šoli, precej izpremenjeno lice. Zdi se mi, da nastopa prava »reforma našega šolstva« šele sedaj, čeprav smo ponekod nove učne načrte že prehiteli. Sedaj dobivajo zmerni zastopniki moderne šole nekako legitimacijo za izvajanje svojih lepih in svobodnih, a premišljenih poletov do dosegljivih ciljev, vsem onim pa, ki so smatrali celotno ali le delno preorientacijo šolskega dela v pravcu sodobnih življenjskih zahtev za nepotrebno, preuranjeno, pretirano ali kakorkoli že, pa daje učni načrt smer in migljaje v zmerni obliki, ki se ji lahko prilagodi vsak učitelj. Seveda delo še ni idealno. Pred menoj leži cela vrsta izpreminjavalnih predlogov, ki so jih storili učiteljski zbori in posamezniki ali sem jih sestavil sam. Priznati pa je treba, da je učni načrt v bistvu pravilno sestavljen po načelih domorodnosti v zvezi s praktičnostjo in produktivnostjo, ki naj karakterizira vse delo v šoli. V prvi vrsti pa dobi z njim naša šola obeležje samostojnosti kot pristno naša narodna šola.

Kakor vsi predmeti, ki sestavljajo kompleks našega dela v šoli po novih učnih načrtih, tako je tudi lepopisje v izdatni meri prizadeto. Ze smoter tega predmeta je označen drugače kot običajno. Svojedobni načrti so imeli za lepopisje postavljen sledeči smoter: Učenci naj si prisvoje razločno in prijetno pisavo. Učni načrt iz leta 1926. pravi: »Pravilno in lepo pisanje s cirilico in latinico. Navajanje na rednost in čistočo. Sedanji načrt za osnovno šolo pa določa kot smoter: Lahko, pravilno in lepo pisanje z latinico in cirilico. Razvijanje zmisla in čuta za točnost, pravilnost, doslednost in lepoto, navajanje na red in čistočo. Učitelj mora gojiti lepo pisanje pri vseh predmetih, a ne samo v urah lepopisja. Za višjo narodno šolo pa zahteva načrt sledeče: Pravilno in lepo pisanje s cirilico in latinico. Razvijanje smisla in čuta za točnost, doslednost in lepoto, navajanje na red in čistočo.

Ni pa razlike le glede na smoter, pač pa tudi v odmeri časa ali dela za dosego tega smotra. V prvem razredu osnovne šole je lepopisje, odnosno pisanje priključeno kratko in malo narodnemu jeziku, kjer se zahteva »da se učenec nauči jasno in z razumevanjem čitati in pisati«. V drugem in tretjem razredu višje narodne šole pa lepopisja v učnem načrtu sploh ni. Zakaj ne? Učni načrt o tem ne govori. Ker pa vemo iz prakse vsi, da smo prav na tej stopnji, ko je pri mladini estetični čut že zelo razvit, dosegali prav lepe uspehe pri lepopisju in posebno pri vseh pismenih izdelkih, smatram za potrebno, da opustitev tega predmeta v zadnjih dveh razredih višje narodne šole natančno in dobro premislimo. Ko pregledujem izpreminjavalne predloge, vidim, da zahteva velik del učiteljstva, da se naj lepopisje poučuje tudi v teh dveh razredih. Ker so to ljudje, ki delajo praktično, ki opazujejo in vidijo tudi pošolsko delo naše mladine, se prav rad pridružujem njihovim zahtevi, posebno še, ker temeljni smoter, ki ga prej citiram, ni nikakor v logični zvezi s tem, da se opusti lepopisje na tej stopnji. Kajti »razvijanje smisla in čuta za točnost, doslednost in lepoto; navajanje na red in čistočo«, kar vse je velika zahteva, bo morebiti uspešno šele in prav na tej stopnji, ko dosega mladina že neko stopnjo inteligence in samostojnosti, kar je oboje potrebno, da se pri mladini razvijejo te lepe in potrebne lastnosti. In prav tedaj, ko bi lahko dosegli največ, pa sredstvo za to kratkoma! damo iz rok!

Mogoče je, da je tudi v tem primeru tako kot v prvem razredu osnovne šole, da smatramo lepopisje vključeno pri narodnem jeziku. Tu najdemo namreč sledeča določila za narodni jezik v III. in IV. razredu višje narodne šole: »Prosti spisi v I. in II. razredu višje narodne šole, toda z večjo zahtevo glede kakovosti izdelave. Spisi iz praktičnega življenja: prošnje, pritožbe, zahvale, pobotnice, računi.« Nekaj sličnega se zahteva tudi za IV. razred višje narodne šole. Smatram, da smem pod »kakovost« razumeti tudi to, kar zahtevam od spisa v kaligrafičnem oziru. Tudi izdelovanje poslovnih spisov je morebiti izdelovalec načrta smatral kot del lepopisja, ki bi se zaradi tega lahko izločilo kot samostojen predmet. Vsekakor bi bilo zelo umestno, če bi bilo to v načrtu jasno povedano. Vendar pa se mi zdi priključitev tega dela k narodnemu jeziku, ne da bi se temu zvišalo število ur, neumestno, kajti pravi jezikovni pouk, ki je pri narodnem jeziku vendar najvažnejši, bo moral na ta način zelo trpeti, zato bi bilo najbolje, da bi se določila za lepopisje posebna ura, seveda pa bi moralo delo vedno biti usmerjeno tako, kot lepo pravi učni načrt: »gojiti lepo pisanje pri vseh predmetih, a ne samo v urah lepopisja.«

Kako je to, da učni načrt v današnji moderni dobi niti z eno besedo ne omenja tako zvane »individualne pisave«?

Mislim, da tudi to lahko pojasnim. Izvajalec načrta mora biti učitelj-strokovnjak, učitelj-vzgojitelj, ki kot tak ne more biti tako ozkosrčen, da bi v mladini zatiral njeno svojstvenost, tudi ne bo mogel biti terorist, ki bi dobre nagibe v tem ali onem pravcu pri mladini oviral. Zavedal se bo, da lepota pisave ne obstaja le v strogem upoštevanju normativnih oblik, ki služijo le kot sredstvo v dosego smotra, pač pa, da je tudi lična ali prijetna pisava lepa pisava in da ima prav lična pisava vse prednosti in vrline lepo-

pisja in da prav z vežbanjem lepopisja dovedemo mladino do lične, to je prijetne in priključive pisave.

Morebiti se ta ali oni s temi izvajanjem ne bo strinjali, vendar je treba jasno in odločno povedati, da individualnosti pisave ne smemo tako daleč gojiti, da bi pri tem kratkotalno prezrli namen pisalnega pouka v šoli, ki ga jasno izraža postavljeni smoter v učnem načrtu. In prav je, da načrt govori v tem oziru določno ter daje vsemu delu enotno smer, ki jo baš pri tem predmetu že dolgo pogrešamo.

Pa ni zahteva našega načrta osamljena! Na Angleškem, kjer je šola v zadnjem desetletju tudi precej izpremenila postopek in zahteve glede snovi in metode, je zmagalo načelo, da je lepopisje v šoli potrebno in naj se z vsemi razpoložljivimi sredstvi goji pri mladini lepa pisava, kajti »izrazit govor in lepa pisava sta najboljši priporočila za vsakogar«. In v zvezi s tem najdeš za pospeševanje lepopisja v šoli natančna določila v učnem načrtu, ki ne našteva le suhoparne vrste črk in zvez, pač pa daje z različnimi sredstvi temu delu prikupno, privlačno in zanimivo obeležje. Toda o tem pozneje, ko bom razpravljal o sedanjem stanju lepopisja v naši šoli.

Tudi med izkušenimi praktiki, ki niso odreveneli in okosteneli, kar tako pogosto slišimo, vlada naziranje, da je tudi lepopisje zato uvrščeno med predmete narodne šole, da nudi mladini nekaj pozitivnega za poznejše življenje. Ta pozitivnost se kaže najbolj v tem, da napiše vse, kar spravlja na papir, v lepi obliki in z lično pisavo. Prav lepo, no, morebiti z nekoliko ostrim poudarkom, je nedavno poročal o lepopisju učitelj, ki med drugim pravi: »Da bi pa upošteval otroško individualnost preko dopustnih mej in jo vlačil celo v osnovno pisanje, se mi zdi smešno. Res je, da najdejo grafologi v pisavah sledove, ki govore o značaju piscev, pa to velja samo za izpisane pisave. Iz otroške pisave izhaja le to, kar je neposredno v zvezi z njegovimi lastnostmi in s šolskim delom — morebiti je malomaren, površen ali reden, natančen in slično. Odločno sem protivnik onih, ki trdijo, naj otrok sedi, drži peresnik in piše kakor hoče, da se bo nemoteno razvijal v svoji individualnosti. No, potem bo v šoli lep kaos in ne zavidam učitelja, ki bi moral popravljati storjene pogoške za takimi modernisti.

Vprašajte učitelja gosli, zakaj ne dovoli začetniku, da bi držal godalo, kakor je učenec najprikladnejše, zakaj mu ne daje na prosto, da bi vlekel lok, kakor se mu poljubi, temveč zahteva vse to, kar zahtevajo note in učiteljev slušni organ. Ali se ne uče glasbe tudi rojeni muziki, ki kažejo svojstvenosti do neke mere že pri učenju, pa vendar morajo, ne glede na svojo individualnost, premagati vse težkoče začetnega pouka?

Kar velja za glasbo, velja za vse poklice, za vse stroke, tedaj tudi za lepopisni pouk.

Tako bi bilo precej jasno, v kakšnih mejah naj se giblje učitelj pri lepopisju zlasti glede na zahteve, ki jih stavlja učni načrt glede smotra, ki ga naj zasleduje naše delo.

Ne govori pa učni načrt o načinu tega dela, torej o metodični plati: ali bodi delo zgolj mehanično, naj li postopamo genetično, naj se držimo fiziološke metode. Ne pove nam, je li bolje pisati po linearnem načinu ali na papir brez črt, pokonci ali pošev, ne dotakne se materiala, ki bi ga naj uporabljali, vse to je prepuščeno nam samim, ki bomo izvajali načela učnega načrta po šolah.

In treba se je zavedati velike odgovornosti in bremena, ki nam je s tem naloženo, kajti od te zavesti bo zavisel malone ves, če ne ves uspeh našega dela!

Ker je učni načrt obvezen za nas vse, smatram za umestno, če trdim, da mora tudi naš učni postopek ali način dela, stremiti za neko enotnostjo, potem bo posledica takega prizadevanja tudi prilično enoten uspeh.

Da si pa bomo v tem pogledu na jasnem, je treba pogledati nekoliko поблиže naše sedanje delo pri lepopisnem pouku v narodni šoli.

Prav pester je ta pogled! In onega, ki ni v stvari orientiran, ki ne pozna vzrokov te pestrosti in vsestranske svobode pri delu, bi ta pogled razočaral, kajti zanj je lepopisje res izraženo v lepi pisavi, v lepi obliki in primerni enotnosti. In kakor laik ne bi mogel biti zadovoljen z uspehi tega dela, tako tudi strokovnjak ne more drugače, kakor da poreče: Zašli smo! Ni prave orientacije!

Pa že oporekajo! — Kako to? Zvezki v mojem razredu so prav lepi, delo skrbno, oblike vzorne!

— Tudi jaz sem se potrudil, vsega pa ne moreš doseči, česar si želiš!

— Sem za individualno pisavo ter odklanjam zastarela naziranja. Delo je pač tako, kakršno je po tem principu moglo in moralo biti!

To so glasovi različnih učiteljev, ki poznajo metodično plat.

Kaj pa kažejo zvezki, papir, kjer sta z nešteto različnimi potezami začrtana trud in skrb učiteljstva in učencev?

1. skupina: V razredu je 46 dečkov in deklic. Na prvi pogled opaziš, da je delo dekliv boljše, skrbnejše, poteze so enotnejše. Kako naj si to tolmačim? Morebiti, ker je razvoj dekliv hitrejši, ker je lastnost spoznavanja in posnemanja izrazitejša, ker so marljivejše? Mogoče! Nerazrešljiva uganka to ni! Moje razpravljanje pa ima drug namen.

Prva črka v vsakem zvezku je vpisana z rdečilom. Vpisal jo je učitelj. Naslednjih osem črk so napisali učenci. In tako tri vrste. Točno 24 črke je napisal vsak učenec. Ne več, ne manj! Zares, vzoren red! Pa zakaj bi tu ne štel in računali? Četrta in peta vrsta sta izpolnjeni z zvezami — nekateri so proti temu izrazu — rabila naj bi se »beseda« in »stavek« — kar je pri lepomisju zveza črk, odnosno besed, torej kratko »zveza«.

Sesta vrsta: datum, podpis, ocena.

Popisani zvezki napravljajo vtis reda in strogosti, čemur so se otroci polagoma privadili in je pisava precej enotna in tudi prilično prikupna. Učitelj je doma slabe oblike z rdečilom popravljaj.

2. skupina: Razred šteje 56 dečkov in deklic. Vzornih črk, odnosno oblik učitelj ne vpisuje. Otroci pišejo poljubno tako glede linijature, kakor tudi glede števila črk. Edina zahteva, ki ji morajo zadostiti, je, da pišejo ležeče, kar sklepam iz dejstva, da je učitelj uporabljal rdečilo le v nasprotnem primeru. Zveze niso enotne, pač pa piše vsak, kar hoče. Nekateri so napisali celo stran, drugi manj. Snaga je zanemarjena. Kdor pač ni pozabil, je v zadnji vrsti napisal datum in se podpisal. Učitelj v splošnem ne popravlja, reduje pa spodaj levo ali desno. Kakor pač to prilika nanese!

3. skupina: Vsak učenec, ki jih je 36, ima malone drugačen zvezek z različno linijaturo. Tako učenci vsebinsko kot oblikovno niso vezani. Učitelj ne vpisuje oblik, niti ne popravlja. Reduje po vtisu, ki ga napravi nanj celotna popisana stran. Delo se ne omejuje na obravnavo te ali one oblike, vse se obravnava skupno — če se sploh kaj obravnava. Delo se ne more imenovati lepomisje, pač pa je to pisanje. Efekt je ta, da od 36 otrok piše 8 (6 deklic, 2 dečka) zadovoljivo, pazč na obliko, snago, lego, velikost črk. Vsi drugi izdelki pa kažejo, da so potrebni opore, da je bil učitelj dolžan, dajati in kazati smer, ne pa se zanašati le na individualne zmožnosti.

4. skupina ima predpisane zvezke državne izdaje. Ti zvezki z določeno linijaturo ter vpisanimi vzornimi oblikami ter zvezami še najbolj omejujejo učitelja in učence v svobodnem razmahu. Tu najdeš unikum: Prvo stran je učenec popisal. Ker ga dvakrat ni bilo pri lepomisju, sta ostali tisti dve strani prazni, prihodnjic pa je pisal na četrto stran. In ta slučaj se pojavlja pogosto v zvezkih, ki popolnoma neupravičeno predpisujejo določeno obliko ali zvezo na določeni strani. Kaj pa, če vidim, da to ali ono še ni dosti izvežbano?

Se mnogo, mnogo zanimivosti bi nam povedali zvezki, toda čaka še tretji, ki bi tudi rad govoril.

Prvi učenec: Najbolj se bojim lepomisja. Celu uro me je strah. Učitelj, ki je drugače zelo prijazen, je sedaj popolnoma drugačen. Vsaka reč ga razjezi. Ko smo pisali črko veliki D, skoraj pol ure nisem upal dihati. Pa ne samo jaz! Vsi pravimo: Oh, da bi vsaj lepomisja ne bilo! V druge zvezke pa lahko pišemo, kakor hočemo. To je prijetno!

Drugi učenec: Nič ne maram za lepomisje. Pišem, kolikor hočem, pa kar hočem. Učitelj ne pokaže nič in nič ne reče. Samo pokončno ne smeš pisati — če ne, je pa kazni! Stokrat: Piši poševno! Hitimo, kar se da, doma smo pa kregani, ker je treba vedno kupovati zvezke. Učitelj nam včasih reče, da je treba lepo pisati, sam pa je zadnjič napisal na tablo tako, da tega vsi skupaj nismo mogli prečitati.

Tretji učenec: Prav rad pišem. Zdi se mi pa, da bi moral sedaj, ko sem že v sedmem razredu, lepše pisati. Pa je ravno narobe! Seveda! Gospodična nas je v prejšnjih letih navajala na določne oblike, zahtevala je enako velike črke, vse je moralo biti snažno in redno. Sedaj tega ni. »Pišite, kakor vam je dano!« pravi naš učitelj. Pa vidim včasih kje prav lepo pisavo, napise, naslove ali kaj podobnega in si mislim, da bi morali tudi mi to znati. Pa jaz se še precej potrudim in sem nekako še zadovoljen. Gledam pa svoje sosede. O joj! Moj bratec, ki je šel v tretjem razredu, že nekatere poseka.

To je verna slika dela pri lepomisju na eni šoli. Kaj pa kaže perspektiva na več šolah, kakšno je splošno delo pri tem predmetu?

Nočem biti krivičen niti ne posplošujem, navesti bi moral vse one dobre strani, ki jih nudi šola tudi mnogo, toda, da bi vzbudil čim več zanimanja za izboljšanje, odnosno za razmišljanje o izboljšanju našega dela, sem se omejil le na senčno stran. K izboljšanju pa naj pripomorejo migljaji in nasveti iz prakse, ki so vsestranski utemeljeni ter kot taki ne morejo zgrešiti cilja.

Učitelj mora poznati predpisano tvarino, poglobiti se mora ter preštudirati način svojega dela, točno mora upoštevati duševni razvoj mladine in učno stopnjo, ki naj z njo dela, izbrati mora material, s katerim bo mladina zaposlena, da bo tako najlaže dosegel smoter učnega načrta ter ustregel zahtevam družbe — življenjskim zahtevam.

Lepomisna snov je dobro znana, zato je ni treba natančneje naštevati. Le številično bo dobro, da si jo predočimo, da spoznamo, da je zelo obširna in da nalaga mladini precejšnje breme, učitelju pa dosti truda. Latinica in cirilica, tiskana in pisana, torej malone osem različnih oblik za vsako črko in deset znamenj za števila. Pratek račun pokaže, da je treba vaditi okoli 160—200 različnih oblik, ki jih mora spoznati 7—8letni

otrok v prav kratkem času. Prav rad bi se pridružil paleografu Sonekenu, ki pravi, da so Grki in Rimljani, čijih kultura je bila na višku in so nešteta njihova dela še danes vsem narodom vzor, uporabljali le po dve znamenji za vsako črko, da se pri tem delu potroši ogromno energije, ki jo on izraža za nemški narod v 250 milijonih učnih ur, za celo osnovnošolsko dobo pa v 2000 milijonih učnih ur. Velikanska števila, ki se pri nas sicer razmeroma znižajo, kažejo pa kljub temu še na ogromno potrošnjo energije, ki bi jo mladina lahko izrabljala bolj in plodoviteje.

Toda ne kaže tarnati, učni načrt tako zahteva. Da bo pa naš trud poplačan in da bomo kos težavni nalogi, je še prav posebno važno, da tembolj upoštevamo ostale tri momente, ki naj nas dovedejo do smotra.

Ne kaže tu govoriti o vsakem posebej, ker vsak zase ne pomeni nič, drug drugega pa izpopolnjuje v celoto, ki jo baš učni načrt fiksira v svojem smotru. Zahteve glede učne stopnje so tudi znane, le nekateri praktični migljaji naj jih še dopolnijo.

Previden učitelj ne prepušča na nižji in srednji stopnji šolarjev preveč samim sebi, pač pa dela pridno z njimi in jih navaja tudi pisanja na stensko tablo. Zlasti pazi tudi pri indirektnem pouku, da niso vaje, posebno v prepisovanju, predolge, ker ta napaka zavaja otroke k površnosti, ki je največji sovražnik lepe pisave. Sploh se mora na tej stopnji lepopisje kot tako poučevati vedno direktno. Da mladino delo zanima, se kaj dobro obnesejo velike predvaje na papirju brez črt, sestavljanje črk iz raznega zrnja, postavljanje palčic, polaganje niti in podobno. Vse, kar delamo, pa bodi veliko, posebno naj bodo velike oblike v početnici, ki je zvezek te stopnje. Otroško oko bo le na veliki obliki opazilo to ali ono napako. Liniatura mora otrokom biti jasna, ker se z njo seznanijo z medsebojnim razmerjem črk. Tudi si moramo biti na jasnem, naj li smatramo črko kot celoto ali pa sestavljeno iz več delov. Prevladuje naziranje, da je vsaka črka celota zase, ker se da napisati z eno potezo ali položiti z eno nitko. Pač pa je treba pri vsaki črki razločevati golo obliko in okrasitve. Na tej stopnji je seveda oblika prvo. Pišemo malo in to dobro! Delo pa se vrši po pol ure, da ne postane dolgočasno.

Da zlasti v višjih razredih mladina ni posebno vneta za lepopisne ure, je znano, vendar pa je tudi gotovo, da se premalo potrudimo, da bi raziskali vzroke tega dejstva. Splošno smatramo lepopisje za nekaj lahkega, kot predmet, ki ni z drugim enakopraven, zanj se ne pripravljamo kot n. pr. za zgodovino, malokdaj čitam v konferenčnem zapisniku razpravo o lepopisju ali pa, da je šolski upravitelj hospitaliral pri lepopisju. Tudi šolski nadzornik se zadovoljuje navadno le s pregledovanjem zvezkov, ne prisostvuje pa delu, da bi ocenil metodični postopek in drugo, vse torej kaže, da je lepopisje degradirano za predmet druge vrste, da si popolnoma neosnovano in radi svoje važnosti kri- vično, kajti z lepopisjem urimo baš eno najvažnejših sredstev za izražanje naših misli. Kakor služi orodje rokodelcu, tako je pisava sredstvo za izražanje naše duševne notranjosti, zato ga je treba primerno upoštevati.

Naj v naslednjem povem nekoliko pozitivnih misli z željo, da bi se uveljavile v naši praksi, da dvignemo lepopisje na ono višino, ki jo po svoji važnosti zasluži, in da dosežemo smoter, ki ga predpisuje učni načrt, smoter, ki ga je mogoče doseči le s pre-mišljenim, stvarnim in strokovnjaškim delom. Vsi ti trije momenti pa se naj strnejo v delu, ki bo mladino zanimalo in v njej vzbujalo veselje, ki je najboljša podlaga uspešnemu delu.

Vsaka šola si sestavi skupen načrt, ki je obvezen za vse učiteljstvo. Potrebno je to radi enotnosti, ki naj karakterizira vse pismeno delo na šoli. Učiteljeva svoboda pri tem ne more nič trpeti, pomisliti pa je treba, da se laže prilagodi učitelj zahtevam takega načrta, kakor pa, v slučaju spremembe v učiteljskem zboru, 50—70 učencev zahtevi učiteljevi. Ne zadostuje pa, da se v tem načrtu navedejo črke, ki jih je treba po teh ali onih skupinah predelati v določenem času, kakor je to običajno. Načrt naj kaže tudi v določeno smer glede metodičnega postopka. Jasno bo določil predvaje in material, ki je za to potreben, dal navodila glede pokončne in poševne pisave ali glede vezbanja obojega. Iz načrta bodi dalje razvidno, kateri zvezki naj se uporabljajo v posameznih razredih in katere vrste peres bi bilo najbolje uvesti na šoli. Načrt naj izrečno poudari načelo: Velika oblika je podlaga dobre pisave. Da ne bo stalo lepopisje nekam osam- ljeno, pa naj načrt tudi zahteva, da morajo stopati vsi pismeni izdelki v kaligrafičnem oziru kar najbolj vzporedno z lepopisjem, ki je podlaga vsemu pisanju. Morebiti poreče kdo, da je to trda zahteva, da diši po uniformiranju, vendar temu ni tako. Vsak praktik mi bo priznal, da vendar nima nobenega pomena še tako dober metodičen postopek, še tako vestno delo pri lepopisju, če vsega tega, kar tu pridobimo, potem ne upoštevamo in uporabljamo tudi pri vseh ostalih pismenih izdelkih.

Načrt postavi tudi zahtevo pisanja s svinčnikom. To delo se iz nekega neutemelje- nega strahu opušča. Znano pa je, da v življenju navaden človek večkrat piše s svinč- nikom kot s peresom in zakaj bi šola tega ne gojila? Poskus v razredu pokaže, da otroci lepše pišejo s peresom kot pa s svinčnikom, ker so se pač tako urili. Glede popravljanja mora vedeti vsak učitelj, da je bolje, pogreške preprečiti, kot pa jih popravljati. Iz tega razloga bo imel učitelj pri lepopisju vedno v roki pero ter od učenca do učenca vpisoval

in popravljal. Tako si lahko prihrani mnogo utrudljivega dela in časa s popravljanjem doma, ki je itak iluzorno, ker se običajno poprava ne piše in bi to tudi ne bilo umestno.

Še nekaj o zvezkih! Znano je, da so težave z nabavo zvezkov. Učitelj bi rad, da bi imel ustrezajoče zvezke, a mnogokrat se to ne da doseči. In sedaj je tu zadrega. Toda povem samo to, da se da pisati v vsak zvezek in da nikdar ne bom sluga liniature ali pa vzorno tiskane oblike v zvezku.

Tako sem našel nekaj praktičnih momentov, ki so le malokdaj in malokje uveljavljeni. Ni to še vse in to tudi ni moj namen, hotel sem le vzbuditi zanimanje za stvar, ki bo vsemu delu v največjo korist in bo pospešilo napredek.

S takim postopanjem in delom se najlaže izognemo enoličnosti in s tem dolgočasnosti, kajti če podajamo skozi 5 let tvarino, ki je vedno ena in ista, ni čudno, če se upreta pero in črnilo, kaj bi se ne otrok, ki je poln življenja in tudi hoče živeti, ne pa, da mu ubijamo duha. Prav posebno je potrebno še v višjih razredih pokazati, da delamo z razumom in da lepopisje ter sploh pisanje ni le mehanično delo. V tem pravcu nisem še v nobenem načrtu niti ne pri praktičnem delu našel navodil ali videl izvajanja, zato o tem nekaj natančnejšega.

Črke, pisava, material — črnilo, rdečilo, zvezki, papir, peresa, svinčniki itd., vse to ima svojo zgodovino. In kaj je bolj naravno nego to, da spozna mladina, ki se mora toliko let z vsem tem boriti in truditi, postanek, razvoj in sploh zgodovino tega dela, njegov pomen in potrebo. Ali ne bo zanimivo, govoriti z otroki o Rimljanih, ki so pisali na opeko ali voščeno tablico, povedati, kako je nastala ta ali ona črka. Spoznavanje hieroglifov, ki so jih našli v Egiptu, bo vzbudilo veliko začudenje. Na poljuden in mladini razumljiv način lahko mladina zve o stari hebrejski abecedi, ki se je pozneje spremenila v grške črke in je sorodna egiptovskim hieroglifom. Ker sta tudi latinica in cirilica hčerki grške abecede, naj mladina ve, da rabi danes človek črke, katerih prvotno obliko kažejo egiptovske piramide. Mladina bo gotovo rada kaj čula o pisavah, kakor so metelčica, gajica, bohorica.

Kar se pa tiče pisave kot take, mora biti v višjih razredih delo kolikor mogoče pestro, torej: menjati pisavo — eno in isto tvarino pišemo na tri načine: nadnormalno, normalno in majhno. Otroci spoznavajo vsa najrazličnejša znamenja za to ali ono črko. Izvršujejo samostojno napise, naslove i. dr. v raznih pisavah, tiskano ali pisano. Kjer bi to dopuščale razmere, bi prišlo na vrsto tudi nalivno pero in strojepisje. In še mnogo, mnogo je možnosti, da se naše lepopisne ure izpremene v delo, polno življenja in veselja. Opozoril sem samo na nekatere, o vseh drugih pa bo vsakemu posamezniku lahko razmišljati ter jih po potrebi uvrstiti v program svojega dela.

Še kratko epizodo!

Pred nekaterimi meseci sem se dalj časa mudil v Beogradu. Priliko sem izrabil ter napravil tudi nekaj izletov v bližnjo okolico in tako sem prišel tudi v majhen kraj ob Donavi, G. Kot šolnika me je seveda zanimala tudi šola, zato sem se oglasil pri šolskem upravitelju. Mož srednjih let, živahne narave, zgovoren in priljuden, kakor je to pri Srbih običajno, me na mojo prošnjo brez obotavljanja popelje v svoj razred. Seddeset šolarjev in šolark od četrtega do šestega šolskega leta sedi v dolgih klopeh. Tako kakor pri nas, sem si mislil. Ker pa je razred zelo velik, je vtis še dokaj ugoden. Radovedno me je opazovalo 120 črnih, živih oči, njihovo zanimanje pa se je še bolj stopnjevalo, ko jim je učitelj povedal, kdo sem, da sem Slovenec in iz Ptuja v Dravski banovini. Slovenec! Poznajo jih, toda večina izmed teh otrok je videla Slovenca danes prvič na lastne oči. Tudi jaz sem jih ogovoril najprej srbsko, potem pa sem jim rekel, da jim hočem povedati nekaj v slovenskem jeziku. Deloma so me razumeli, deloma ne, čemur se nisem čudil, ko je znano, da mi Slovenci Srbe in Hrvate kaj dobro razumemo, med tem ko oni nas ne tako hitro. Vendar so tudi že nekaj čitali v slovenskem jeziku. Tudi sem opazil na učiteljevi mizi našo peto čitanko. Ko se ogledujem po sobi, opazim, da vise na treh stenah črne table v obliki pravokotnika 80×50 . Na katedru pa sta stali dve veliki tabli. Začutil sem se, toliko tabel naenkrat! Ko sem nekoč priporočal na neki šoli, da bi bile tri table v razredu prav potrebne, mi je namreč učitelj rekel, da bo to težko doseči pri krajevnem šolskem odboru.

Vedel sem sicer, zakaj toliko tabel v razredu, vendar povprašam o tem učitelja. »Tako jo hočemo videti,« mi odvrne. In že je stalo pred tablami 18 učencev s kredo v roki, da napišejo, kar jim bo ukazal učitelj. Pa ne le za pisanje, tudi za risanje in zemljepisje jim služijo te table. Med tem, ko sem premišljeval, da je učitelj v tej skromni vasi prekosil marsikatero šolo naših krajev, če ne vseh, kar se tiče tabel, me vpraša učitelj, kaj mislim, kako je prišel na to idejo. »Sila kola lomi!« mi pravi. Učenci so revni in ne morejo kupovati zvezkov. Pa sem prisilil krajevni šolski odbor, da je dal napraviti 20 tabel, kakor jih vidite. In sedaj pišemo, kolikor hočemo, in bomo rabili za vse leto le en lepopisni zvezek. In mirno lahko trdim, da pisava zelo napreduje.« Pogledal sem v zvezke in se prepričal, da tovariš ni pretiraval. Poleg tega ima razred — kar ne spada

sicer k moji razpravi — 30 risalnih desk, ki jih uporablja, da na njih z glino, s kamenčki, peskom, z nitmi itd. modelira pri zemljepisju.

Marsikatere šole sem že obiskal in mnogo tega, kar sem povedal v svoji razpravi, nisem našel po razredih, zato pa čitatelju priporočam, da o navedenem razmišlja in da v praksi preizkusi, kar se mu zdi vredno in uporabno.

Opazovalni pouk.

Važno mesto v novodobni šoli zavzema opazovalni pouk. Opazovati se pravi z drugimi besedami: svojo pažnjo obračati na kak predmet, da bi ga natančno zaznali. S tem si hočemo pridobiti o njem jasne predstave, ki so podlaga vseh višjih duševnih funkcij.

Večina otrok ima opazovalni nagon, ki jih žene, da bi s svojimi čuti spoznali svet. Učiteljeva naloga je, da ta nagon primerno izkorišča v prid otrok in ga vzbuja tam, kjer je še premalo razvit. Znano je, da imajo otroci in divjaki precej ostrejši dar opazovanja nego odrasli kulturni ljudje. Življenje namreč polagoma otopi kulturnega človeka, da gleda in ne vidi, posluša in ne sliši.

Mnogo krivde na oslavljenju opazovalne umetnosti gre na rovaš stare šole, ki je dajala učiti iz knjig, kar bi bilo lažje doseči z lastnim opazovanjem. Tako je nedostajalo našim abiturientom skoraj popolnoma lastnega nazora, ki je najvažnejši element prirodnoznanse izobrazbe, ako se niso sami izven šole izpopolnjevali v prirodnoznanstvi. Dijaki nimajo zmožnosti, trdi Adolf Rude, da bi v naravi predmete opazovali in presojali. Pred najprostejšim tujim predmetom pridejo v zadrego, ker ne znajo bistvenega razločevati od nebstvenega. Koliko časa in potrpljenja porabi n. pr. medicinec, od katerega se zahteva opazovalna zmožnost in uporaba opazovanega predmeta, preden se izvežba v tej umetnosti! Do državnih izpitov čuti pomanjkanje opazovalne zmožnosti, ki mu je ni dala šola. Zato po vsej pravici smatrajo moderni pedagogi izšolanje v opazovanju izmed najvažnejših nalog prirodnoznanstvenega pouka.

Schoenichen razločuje 3 vrste, oz. stopnje opazovanja: 1. pritrdilno, 2. opisovalno, 3. odkrivajoče. Pri prvem gre za to, da se učenec na lastne oči ali ušesa prepriča, da je predmet res tak, kakor ga je označil učitelj. Pri opisovalnem opazovanju učenec napiše, kar je videl ali slišal. Tretja vrsta je pa mišljena kot samostojno, prosto iskajoče opazovanje. Učitelj delovne šole navaja učence v začetku, kako naj opazujejo, in jim daje potrebne smernice. Večina otrok se kmalu nauči, kako naj predmete ogleduje in opazuje. Opazujejo pa v šoli in izven nje. V šoli prihajajo v poštev: cvetlice na oknih, omarice z žuželkami, šolski vrt, vremenske prilike, razne oblike, fizikalni in kemični poizkusi itd. Izven šole: opazovanja na cesti, rastline in živali v prosti naravi, na polju, v gozdu, na travniku in ob vodah, nebo, delo kmetovalca in raznih rokodelcev itd. Za opazovanje izven šole so posebno priporočljivi razredni poučni izleti, brez katerih si delovne šole niti misliti ne moremo. Višji razredi prirejajo posebne izlete z določenim ciljem, kakor: za spoznavanje rastlinstva, ptičev, žuželk, kjer se nudi prilika, v botanične vrte, na razstave, v tovarne itd. Velikega pomena so taki poučni izleti za celotni pouk 1. šolskega leta. Opazovanja otrok v domači okolici učitelj zbira in izkorišča. Toda marsikaterega kraja svoje ožje domovine mnogi otroci še ne poznajo. In tisti, ki so bili že tam, so ga opazovali površno in pomanjkljivo. Zato je potrebno, da učitelj z osnovnim razredom pogosto pohiti s šolsko mladino v okolico. Glede na število opazovalcev so opazovanja: posamezna, v skupinah in razredna opazovanja. Ako je razred prenatrpan, so poučni izleti s polnoštevilnim razredom neprimerni. Zato se razred deli v skupine. Tudi pri razrednem delu se razna opazovanja prepuste posameznim majšim skupinam, katerim učitelj poveri delne naloge. Te skupine poročajo potem o opazovanih predmetih, druge dopolnjujejo poročila in jih popravljajo in tako se razvije poučni razgovor. Posamezna opazovanja določa otrokom učitelj za čas izven šolskega pouka s tem, da jim daje določene naloge, ali si jih pa otroci sami izberejo.

Opazovanja so ali enkratna ali pa večkratna (nadaljevalna). Največ je enkratnih opazovanj. Nadaljevalna so potrebna takrat, kadar opazujemo razvoj živalstva in rastlinstva, n. pr. razvoj žabe, metulja, rastlinice (od semenskega zrnca do njenega odmiranja itd.) pri določevanju srednje letne temperature i. dr.

Učence je treba navajati, da vse, kar so opazovali, napišejo v svoje zvezke in po možnosti tudi narišejo. Tako bi ne bilo treba nespametnega prerisavanja raznih predmetov pri risalnem pouku, kar se še prakticira na mnogih šolah, in ta pouk bi postal zanimivejši in bi pridobil tudi na vrednosti.

V prvi učni uri po izletu se potem opazovanja izkoriščajo. Otroci vzamejo svoje zvezke, kak učenec poroča, drugi popravljajo in dopolnjujejo. Tako se razvije živahen in zanimiv pouk, kakršnega stara šola ni poznala.

PODEŽELSKO ŠOLSTVO

Kontler Julij:

Trije primeri za računski pouk v podeželski višji narodni šoli.

Z računskim poukom je navadno križ...

»Deca je pasivna, razred zbirka ne- in manjnadarjenih... Večina ne rešuje domačih nalog ali samo pod pritiskom... Sodelovanje je skromno, uspehi komaj sprejemljivi... Snov je obširna...« Take in podobne pritožbe so na dnevnem redu, zlasti na nižje organiziranih šolah, kjer ni dovolj časa, da bi eventualne metodične napake učiteljeve vsaj deloma odstranila — vaja.

Morda učitelj zanemarljivo pouk? Bog ne daj! Še preveč mu je pri srcu napredek iz tega predmeta. Vsak učni dan po molitvi naredi z deco nekaj vaj za pismeno deljenje... skozi vse leto. (Da, znana mi je šola, kjer so na tak način dosegali lepe uspehe iz računstva in geometrije.) Ostane pa odprto vprašanje: ali je tak pouk tudi ekonomičen? Ali se ne odmerja na taki šoli učni čas za računanje v škodo ostalim predmetom?

... Ne prihaja mi na misel, da bi na dolgo in široko razlagal teorijo za sodobni računski pouk, opozoriti hočem le na glavne napake — zlasti — začetnikov pri tem pouku.

»Kmet je peljal na vozu 7,34 q pšenice. Prodal jo je v mestu, stot po 134,75 Din. Stavi vprašanje!« To je približno splošno znano — kopito za »uporabne naloge«. Seveda... po primerni dresuri že stavijo otroci vprašanje, rešijo nalogo, toda — če imaš učitelj le malo srca — opaziš, da taka naloga ne prinese naših malčkov. Aktivnost mladine je navidezna, računska ura — mrtva. Zakaj? Samo zato, ker take naloge navadno nimajo ničesar skupnega z onim svetom, ki je doma v malih dušah. Kje je napaka, bo takoj jasno, če pomislimo, kdaj prav za prav računajo odrasli? Samo takrat, če bi radi zvedeli nekaj preko računске operacije. V tej vseskozi verjetni trditvi sta dva važna momenta: odrasli računamo, da bi nekaj zvedeli in ker bi nekaj radi zvedeli. To slednje (radi) je bolj važno, to je namreč ona gonilna sila, ki odraslega računarja ne glede na ovire, težave, celo navideznega ponižanja (prosi pojasnila od učitelja, soseda, celo od lastnega otroka!) spravi do zastavljenega cilja, do rešitve, do računске rešitve problema.

Poznam starejšega gospoda, ki je tako rekoč iz nič spravil sebi in svojim krasno premoženje. (Med drugim nad 200 oralov velik, krasen gozd, okoli 10 hiš, tri z lokali za zdravo trgovino itd.). Ta gospod mi je ob kozarcu vina pripovedoval: »Znam računati; samo zato je šlo vse po sreči. In veste, kdaj sem se navadil na to umetnost? Samo takrat, ko mi je bil svet dodobra znan, torej dolgo potem, ko sem izstopil iz drugega razreda nižje narodne šole. Imeli smo že starejšega učitelja v vasi, Bog mu daj dobro, on me je učil kot na pol moža. Veste, gospod, kaj sem hotel vedeti, to mi je bilo jasno, le tega nisem znal, kako bi to izračunal.« Torej: mehanična stran računanja mu je delala težave... Že sam primer nam daje tri važna navodila za računski pouk:

1. Problem naj nastane v duši subjekta, osebe, ki računa.
2. Nastanku problema sledi — miselna rešitev.
3. Zadnje opravilo je bolj mehanično — računska izvršitev.

Posebno važna je prva zahteva: naj nastane naloga, problem, vprašanje v duši računarja. Od znotraj navzven pride zdrava računska naloga, nikdar obratno!

V višji narodni šoli opazujemo prirodne pojave kraja (poznavanje prirode), opišemo kraj (zemljepis) in poskusimo razlagati sedanje razmere ljudi iz dogodkov v preteklosti (zgodovina), ogledamo si gospodarske naprave, družabne razmere

(državljanjski pouk, uvod v narodno gospodarstvo) ter si na ta način nabereмо gradiva za oblikovanje. Nabrano gradivo potem res oblikujemo v okviru kmetijskega pouka, fizikalnega ali kemijskega poizkusa, z ročnim delom, z risanjem. Oblikovanje nadaljujemo z ustnim, pismenim izražanjem, s čitanjem, z dramatisacijo in deklamiranjem (jezikovni pouk) in šele sedaj, toda sedaj verjetno nastanejo problemi, ki od znotraj navzven silijo osebo, ki ima tako notranjo vsebino, da jo oblikuje tudi računsko.

Iz prave notranjosti izvirajoči problem obenem navadno prinaša tudi jasnost glede miselne rešitve. (To trditev potrjuje praksa, če opazujemo deco, kakšne naloge prinaša res samodelavno, po notranji potrebi.) Svojevrstno opravilo pa je gladka in zanesljiva izvršitev nakazanega dela. Tozadevna spretnost je v veliki meri res spretnost, ki nam jo daje sistematično delo. (So izjeme, verjetno je, da se dobi otrok, ki lepo in zanesljivo izvršuje pismeno množenje, četudi ni spreten, celo slab v seštevanju; toda takšne izjeme le potrjujejo pravilo, da je mehanična stran računanja krasna zgradba, zaokrožena celota. Tukaj bodi omenjeno, da naše računic, tudi najboljše, imajo le takrat pravico do obstoja, če so glede omenjene sistema tične zgradbe brezhibne. V tem slučaju so dobrodošel pripomoček pri pridobivanju mehanične spretnosti, nimajo pa veliko skupnega s tem, kar imenujemo samostojno, samodelavno prinašanje računskih problemov in samostojno nakanje miselne rešitve.

Toda dalje!

Kdor se po notranjem nagibu vrže na računski problem, bi rad zvedel to in ono, rad bi zvedel nekaj, kar je zanj važno, ali v najslabšem primeru, zanimivo. Rešitev naloge mu prinese jasnost, obenem tudi občutek ugodja. To ugodje potem ne dopušča, da bi zanemarjal mehanično stran računanja. Takemu človeku (učencu) mehanična stran računanja ni nepotreben balast, nego dragocena pridobitev in za tako pridobitev ima vedno zanesljivo shrambo. Taka računska spretnost ne izgine takoj po izstopu iz šole, lahko pa opazi čeprav vsak učitelj na sebi, da v doglednem času izgine vsaka še bolj navežbana računarska spretnost, če ta ne krije od osebe za dobro in potrebno spoznane notranje potrebe. (Mislimo na svoj odlični red iz algebre in na spretnost v reševanju takih nalog — recimo pet let po maturi...) Otroci v narodni šoli spretno delijo, moške v življenju večinoma — nikakor. Zakaj? Ta spretnost ni dobila o svoji vrednosti notranjega potrdila.

Še ena bolj teoretična opazka. Računar bi rad zvedel to in ono in ker mu edino račun prinaša jasnost, se odloči za računanje. Pa ne mislite, da samo v računski uri, ne samo takrat, ko je računstvo kot predmet na vrsti. Življenje namreč ne pozna predmetov, v otroški duši pa je življenje, zato menim, da lahko pridemo v vsakem trenutku podrobnega šolskega dela do problemov, ki zahtevajo računski način pojasnitve. Evo — prirodna utemeljitev zahteve, da imej računanje mesto, če že ne v strnjem pouku, pa vsaj v učni koncentraciji »predmetov«.

V naslednjem prinašam tri primere iz prakse kot ilustracijo, odnosno poljudno pojasnilo k povedanim mislim.

I.

Delovna enota je: Kaj so našli Sloveni ob prihodu na Balkanski polotok? (Ostanke nekdanjega rimskega cesarstva, takrat že bolj slabo Vzhodno-rimsko cesarstvo.) Šematična slika nekdanjega cesarstva je v tem tednu vedno potrebno učilo. Na tej sliki je označena naša kraljevina, pa tudi mejna črta Boka Kotorska — Beograd, ki je delila ob prihodu Slovenov danes jugoslovensko ozemlje na severno in južno, bizantinsko polovico. »Strašno velika je morala biti država Rimljanov... Del današnje Jugoslavije je pripadal Zahodnemu rimskemu cesarstvu... Večji del je bil pod oblastjo Bizantincev.« Take in podobne pripombe dela deca. Velika je bila, del, večji del itd. so navadno prazni pojmi, skoro

— fraze. Na realno mišljenje vajej otrok (in kmetska deca, dokler je ne pokvari šola, je v tem pogledu izvrsten material!) ne bo zadovoljen s tako frazo. Rad bi imel namesto prazne besede nekaj konkretnega, posebno zato, ker ve, da mu šematična risba ne nudi resnici ustrezajoče slike o velikosti površine. Nehote, po notranji potrebi se rodi tedaj vprašanje, koliko je neki merilo evropsko ozemlje Rimljanov? Koliko kvadratnih kilometrov današnje jugoslovanske zemlje je bilo pod oblastjo Bizantincev? Obenem z rojstvom »problema« ve tudi to, da mora zbrati potrebne številčne podatke. Kje? V razredni knjižnici, v Mohorjevem koledarju, v pomožni knjigi za zemljepisni pouk. Ve tudi to, da bo sledilo prepisovanju številj seštevanje, da bo moral dobljene rezultate izraziti grafično, tako nastalo risbo primerjati grafični sliki znane površine, pa bo imel jasno sliko o tem, kaj pomenijo besede: velik, del, večji itd. (Tak bi bil primer računskega opravila v okviru strnjenege pouka. Računska operacija nam daje povod za mehanično vajo v pisanju in čitanju števil v neomejenem obsegu, za pismeno seštevanje, za grafično izražanje in primerjanje dobljenih računskih podatkov, končno tudi za ponovilo znanih podatkov o ploskovnih merah.)

II.

Primer za priložnostni pouk.

»Novica... novica...!« Vse je na nogah ob učiteljevem vstopu v razred. »Kaj neki je tako posebnega?« »G. Novak je prišel iz Amerike... Dolarje je prinesel... Pri nas je že bil na obisku... G. Novak je naš stric, vsem našim je dal ameriški denar... Meni je rekel, naj povem, če znam, koliko je vreden... Tudi mene je izpraševal in mi staval celo — uganko.« »Katero pa?« Besedičenje nima kraja ne konca. Marsikaj se pove, veliko se presliši, nekaj pa vendar ostane: Tonček ima ameriški denar, njegov brat, njegova sestra tudi... Koliko je neki vreden tak denar? Nekaj radovednosti, nekaj sebičnosti, fantazije itd. se skriva za tem vprašanjem. Ta vsebina ostane, kljuje in vrta v malih dušah tudi takrat, ko bi se učitelj rad lotil pripravljenega opravila. Kaj sedaj? Da bi delal nasilje in potlačil v podzavest to, kar je za veliko večino pravi problem? Da bi pustil v nemar najboljšo priložnost za računski pouk, ki je poln samodelavnosti in sodelovanja? Ne. Toda ne začnem pouka s tem, da bi narekoval nalogo. Tak korak bi bil ledenomrzol tuš za male duše. Poskusim nuditi več stvarne vsebine za problem, ki se šele naj izoblikuje in obenem s svojim porodom naj prinese saj za večino jasnost glede miselne rešitve problema. (Poiščemo borzna poročila v svojem časopisu, tako spoznamo trenutno vrednost dolarja. Pregledam podatke o delih dolarja, torej o — centu. Med tem pustim, naj le opisujejo znanci g. Novaka: kakšen je, kako je oblečen, če je star, mlad, velik, majhen, resen, šaljivec? Tudi tega ne zamerim, ko neka deklica pove: »Ima krasne rumene čevlje...!« Sledi nedolžna pripomba: »Lahko je podaril toliko denarja Tončku, ko pa je po vseh znakih sodeč res zelo bogat...« Nekaj se zablika v očeh in rojena je prošnja: »Prosim, izračunajmo, koliko je dobil Tonček!«

»Da, če bi vedeli — kako...«

»O, jaz vem... Saj poznamo vrednost dolarja, znamo, koliko velja cent... Tonček naj le pove, koliko je dobil v dolarjih ali v centih!«

Tonček bi najrajši zbežal na Preloge in prinesel svoje denarce, toda, kaj pa, če bi zamerili doma...?

»Mislimo, da je dobil $\frac{2}{7}$ dolarja...«, predlaga eden. Drugi že oblikuje nalogo. Učitelj je le — po potrebi — voditelj dela, ostalo opravijo otroci. Drugi dan je seveda zopet velik živ-žav. Najbližji Tončkovi sosedje so že videli ameriški denar in izračunali, koliko je dobil on, koliko sestra — vse v našem denarju.

III.

Ne pozna, prosim, tisti življenja v višji narodni šoli, ki verjame, da računajmo le takrat, ko to zahteva — priložnost. Dober računar mora obvladati tudi mehanično stran računskega dela, ta spretnost pa je sistematično, zaokroženo zgrajena naprava. Brez sistematike ni pravega uspeha, še manj zdravega napredka v računstvu.

Računanje zavarovalnine je tako rekoč ena opeka v sistematično zgrajeni stavbi računske spretnosti. Kako naj se lotim položitve te opeke? Seveda zvesto naši teoriji tako, da bo duševno ozadje in miselna rešitev problema samostojno pridobljena last otrok.

Za obravnavo take snovi zbiramo gradivo skozi vse leto, lahko tudi več let. Dan za dnem prinašajo dnevnik poročila in slike o požarih, eksplozijah, ki so povzročile požare, o požigih in požigalcih, opise sodnih obravnav itd. Vse te, za svoj smoter uporabne primere zbiram v obliki izrezkov v posebnem bloku. Če nisem risar, pa izrežem rdečega petelina iz nastenskega koledarja »Vzajemne zav. družbe« in ga nalepim na blok, da bo zadeva bolj skrivnostna... Deca ve, da nekaj zbiram v bloku, je tudi radovedna, pa potolažim bolj glasne radovedneže s tem, da bo še prišel čas... itd. No in ko smo že sprejemljivo spretni v štirih osnovnih računih s celimi in decimalnimi števili, ko znamo, kaj je in kako se računa stotina, tisočina (procent, promila), dam deci na razpolago blok z izrezki. (Če nas je malo, kar listamo v bloku, če več, pa nalepim izrezke in ostalo zbrano gradivo na desko za nastenski časopis.) Ker je v zbirki najboljši opis nekega požara na Ptujskem polju, zbudi največ zanimanja ta reč. Torej naj sedaj »narekujem« nalogo... za ta primer? Ne? Saj naloga v obliki problema mora dozorjeti v malih dušah sama. In bo dozorela, če dovajam zaželenemu problemu potrebno duševno ozadje.

Slika ali risba nam pojasni, kakšna je bila od plamenov uničena domačija. V zvezi z opazovanjem risbe pogovorimo način gradbe na Ptujskem polju. Pojasnimo, zakaj imajo tudi s slamo krita gospodarska poslopja, zakaj je že velika večina hiš, zlasti v vasi s sklenjeno vrsto hiš, pokrita z opeko. Po opisu škode sklepamo na premoženjske razmere gospodarja, če je bil zavarovan, na njegovo izobrazbo, skrbnost, previdnost. Drugi, tretji sosed nista bila zavarovana... Kako to? Išče mo vzroke.

Pa še ni »problema«...

Dobro: prenesimo zadevo na domača tla! »Pri nas skoro ni nezavarovanih...« »Naš zastopnik zavarovalne družbe je brihten človek...« Sledi prinašanje primerov: kje, kdaj in kako je spravil gospodarja do prepričanja, da je zavarovanje potrebno. Zvemo, kdo še ni zavarovan, zakaj? (Boji se stroškov, kriza je. Nakar dežuje nova vrsta pripomb: »Ne stane veliko... Mi plačamo... Din. O, mi več, manj.) V hipu opazim, kjer bi utegnili priti do »problema«. Sevšek in Polegek imata prilično enako domačijo, v premiji pa je vidna razlika. Tudi o tem se je govorilo, da zavarovanje Klinčeve kočice »...ja ne bi stalo tako grobo«. Toda vse to gre mimo otroške duše, ne vžge... Zopet ena pripomba: »Polegeki so v sorodstvu z zastopnikom zavarovalne družbe, Sevšeki pa ne.« Aha... kar zablisne v glavicah in zadiši po mali vaški korupciji. (Neverjetno je, kako dobro pojmuje vaška deca vrednost in koristi dobrih družinskih zvez in koliko zna o malih korupcijskih zadevah v vasi in v fari.) In še ni problema... Še en poskus:

»To bi bil prizor, če bi vprašal g. Sevšek zastopnika, zakaj plača on nad 136 Din več kakor Polegekovi, ko pa imata oba skoro enako vredni domačiji...«

Med onimi, ki gredo mimo zastopnika »Vzajemne« — zavalovi... Ubogi agent, danes ne boš imel miru... vem, da mu deca temeljito izpraša vest.

In res, drugi dan se javi več »izpraševalcev«; pa so poparjeni... Ni bilo nič nepoštenosti, Polegek-Sevšek razlika v premiji je upravičena... Seveda, vse čaka na pojasnilo... (Na samotnem stoječe, z opeko krito, iz kamna zgrajeno poslopje plačuje po nižji tarifi.) »Aha... sedaj vem,« se slišijo vzdih, nekateri stopijo k nastenskemu časopisu in šele sedaj gledajo na številčne vrste zavarovalne tarife, ki je bila ves čas na zidu, in šele sedaj postala živa, zanimiva. Ob razgovoru o tej tarifi nenadoma vstane eden iz Klinčeve sosesčine in izjavi: »Jaz bi znal izračunati, koliko premije bi morali plačati, Klinčov mož.« V drugem hipu že razlaga, kako bi to naredil, nalogo reši, za njim prinašajo nove naloge drugi in ko je samostojno prinašanje nalog izčrpano, da: šele takrat prideta na vrsto Lavtarjeva ali Černivčeva računica in njune naloge, ki jih imamo prav za prav za objekte, ki jih oblikujemo in si pri tem delu pridobivamo spretnost v mehanični izvršitvi nalog.

Mehanične spretnosti ni brez gladkega obvladanja računskih vrst. Vaje v tvoritvi računskih vrst so isto za računarja, kar je trening za telovadca.

Ze elementarec imej tudi opravka z računskimi vrstami. Tudi on naj že mehanično tvori vrsto po eden do 10 in do 20, potem po dva do 20; od ene po dva do 20 in obratno. (Torej do 10 in 20 nazaj po eden in po dva.) Drugo šolsko leto zgradi vse računske vrste do 100. (Začne z vrstami po dva. Šteje do 20, do 100; od ene naprej do 100. Po dva nazaj od 100 in od 99. Poštevanko dela v vrsti in s preskokom. — 1, 3, 5, 7, 9 — 10, 8, 6, 4 in končno dvakrat dve. Sledita vrsti za merjenje in deljenje, tudi nepretrgano in s preskokom. Iste vrste ima tretje šolsko leto, toda tudi z deseticami in do 1000; četrto šolsko leto računa s stoticami, tisočicami itd. do milijona. Višja narodna šola vse te vrste vadi, utrjuje v obliki tekme; tam pač zahtevamo pravo mehanično spretnost.

Velikega pomena je pri prinašanju zanimivih računskih problemov zanesljiva orientacija v svetu mer. Poskusite, prosim, nekaj podobnih vprašanj: Koliko je 1 kvadratni kilometer manj 1 kvadratni milimeter? Ali: »1 t — 1 g«? Ali: »1 kuhični meter — 1 cm³?« Odgovori bodo tako zanimivi, kako velika je zadrega v razredu, ko slučajno g. nadzornik ali šol. upravitelj iz same »hudobije« stavi tako vprašanje — prosim... v 5. šolskem letu...

Muka in trpljenje.

1. 391 km² — 205 km² 93 ha 52 m² 77 cm² — ?

2. 8,760.451 + (640.431 × 509) + (560,301, 751 : 899) — (1.053,992.051 — 942,759.081) — ?

3. Neka tvornica za papir dobavlja tedensko 384.000 pol papirja; koliko papirja lahko izdela v 4, 5, 8, 9, 12, 17, 20, 31, 39, 40^{1/2}, 46^{1/3}, 49^{1/5} tednih?

V starih računih je mrgolelo takih nalog. Gornje še davno niso najbolj brezsmiselne. In to je bilo hudo!

Bili so učitelji, ki so cvetoče, po življenju hrepeneče otroke desetih in enajstih let dan za dnevom mučili s takimi kulturnimi odpadki ter jim neusmiljeno zagrenjali šolsko življenje. Bili so šolski predstojniki, ki si pri tem niso nič belili glave, ki so bili celo prepričani, da je to »popolnoma v redu« in ki zaradi tega sploh niso mogli razumeti, kaj bi se dalo njihovemu »korektnemu« pouku še oporekati. In bili so nad vse modri šolski revizorji, ki so, onkraj mladine in življenja, Avgijev hlev računskega pouka vedno iznova polnili z vedno skrbneje izbrano slamnato navlako, namesto da bi ga očistili. Bilo pa je tudi na tisoče po življenju hrepenečih, cvetočih otrok, ki so morali prenašati najbolj dolgočasne, puste in zoprne računske ure in ki se niso smeli niti ganiti, in to je bilo — najhuje! (H. Scharrelmann, Herz. Unterricht.)

Raziskava čuta mladine za narodno pesem.

Solski odbor udruženja češkoslovaškega učiteljstva je sklenil, da izvede raziskavo, čije namen naj bi bil, da se ugotovi, kako živ čut ima mladina v dobi pubertete (t. j. v dobi od 11. do 15. in 16. starostnega leta) za narodno pesem. Namen te raziskave pa naj bi bil še mnogo večji: ugotovilo naj bi se, ako se javlja ta izprememba tudi v izboru pesmi, kakšna razlika se javlja v izboru pesmi med dečki in deklicami, kako se to zadovoljstvo javlja v posameznih letih, ako se uničuje čut za domačo pesem z vplivom tako zvanih modnih pesmi (šlagerjev) in če pozna otrok več pesmi iz šole ali z doma.

Raziskava se bo izvršila na ta način, da bodo učenci v višjih razredih narodnih in meščanskih šol izpolnili posebno vprašalno polo z naslednjimi vprašanji: Katere narodne pesmi poznate? Katere pesmi poznate, ki so ponarodele? Katere umetne pesmi poznate? Katere moderne pesmi poznate iz pouličnega popevanja, iz kinematografov, radia, gledališča itd.? Za odgovor vsakemu vprašanju se bo nudilo 5 minut časa. Raziskava naj se izvrši po možnosti tudi na obrtnonadaljevalnih šolah. Ves zadevni material zbira ravnateljstvo dekliške šole v Pragi. **K.**

Neobvezen pouk drugega pokrajinskega jezika na osnovnih šolah v CSR.

Pokrajinska šolska uprava na Češkem je na podlagi predloga svojega češkega odbora sklenila, da se sme v začetku šolskega leta 1934./35. pričeti s poukom nemščine na vseh čeških osnovnih šolah od četrtega razreda dalje. Vendar pa je pouk nemščine neobvezen. Temu neobveznemu predmetu je dodeliti 3 tedenske ure. Na podlagi predloga nemškega šolskega odbora pa je pokrajinska uprava v Pragi odločila, da se sme na vseh nemških šolah na Češkem poučevati češki jezik kot neobvezen predmet in mu je dodeliti tri tedenske ure. Vendar se sme s tem poukom pričeti že v III. razredu. **K.**

Kako hitro čitajo učenci v III. razredu osnovne šole.

V časopisu Uhor poroča neki učitelj III. razr. osnovne šole o svojem raziskovanju, ki ga vrši trikrat v letu, da ugotovi, koliko prečita učenec istega teksta v eni minuti in pri kolikih besedah napravi napako. Na podlagi tega si razdeli razred na dobre čitatelje, ki se tudi pri uri čitanja morejo zaposliti s tihim čitanjem, in si izbere učence, ki potrebujejo učiteljevo pomoč, da premagajo nedostatke pri izgovarjavi, sestavne dele besed in brzino čitanja. Ti najslabši učenci bodo vselej potrebovali učiteljevo evidenco in za tiste ostane glavna knjiga pri čitanju samo čitanka. Rezultate, ki jih je dobil avtor na podlagi popisane postopka, izraža v naslednji tabeli:

Najboljši čitatelji:

| Število besed: | Število napak v 1 minuti: | Brzina: |
|----------------|---------------------------|---------|
| 106 | 0 | 106 |
| 99 | 0 | 99 |
| 88 | 0 | 88 |
| 87 | 0 | 87 |
| 86 | 1 | 85 |
| 84 | 1 | 83 |

Najslabši čitatelji:

| Število besed: | Število napak v 1 minuti: | Brzina: |
|----------------|---------------------------|---------|
| 26 | 2 | 24 |
| 44 | 0 | 44 |
| 51 | 4 | 47 |
| 53 | 0 | 53 |
| 56 | 1 | 55 |
| 56 | 0 | 56 |

Povprečna brzina čitanja v dotičnem razredu je bila v začetku šolskega leta 62 besed v minuti. **K.**

Solski obisk v Ameriki.

V Argentini obiskuje šolo od 2,184.000 šoloobveznih otrok samo 1,312.000, v Braziliji od 6,127.000 samo 1,485.000, v Costa Rico od 96.000 samo 42.000, v Čile od 813.000 samo 439.000, v Meksiki od 3,000.000 samo 1,306.000, v Peru pa od 1,200.000 samo 373.000 otrok. Tudi v prirodno bogatih državah se tolažijo s — krizo.

Karl May v statistiki.

V daljši razpravi »Nova pota mladinske literature« od K. Linkeja v listu »Schulreform«, VIII. letn., sem našel sledeče podatke iz romanov »oboževanega« pisatelja Karla Maya, čigar dela prištevava Linke k mladinskim šund-romanom. K. Mayevo bujno domišljijo slika predvsem tale statistika: V enem samem romanu spravi K. May nad 200 oseb ob življenje. Nad vse rekordno število mrtvecev pa se nahaja predvsem v njegovi povesti, ozir. romanu »Waldroschen« (tudi »Die Verfolgung rund um die Erde«), ki obsega 2612 strani. Po natančnem štetju so namreč dognali, da je pisatelj pogubil v svojem romanu reci in piši 2293 ljudi, povprečno torej skoro na vsaki strani po eno osebo. Med temi je bilo ustreljenih 1600, skalpiranih 240, zastrupljenih 219, zabodenih 130, s pestjo pobitih 61, utopljenih 16, od glada umrlih 8, umorjenih 4, živim krokodilom vrženih 3, na drevo obešenih 3, po strupu zblaznelih 3, do smrti mučenih (odpiranje trebuha!) 2, podganam vržen 1, oslepljen 1, živ pokopan 1, zadavljen 1. Razen tega pa slika K. May še druge »manjše« strahote v tem romanu, tako na pr.: sekanje rok, vrtnanje glave živemu človeku, moč pesti, davljenje i. pod. »spretnosti« primitivnega ljudstva od kjerkoli.

Popolnoma razumljivo, da taki opisi zanimajo mladega človeka, če ga ne zaposlimo s kakim drugim koristnejšim delom.

Dr. Gogala Stanko: Temelji obče metodike. Ljubljana 1933. Slov. Šol. Matica. Str. 297.

Med letošnjimi publikacijami »Slovenske Šolske Matic« smo dobili obširno samostojno delo našega pedagoga-znanstvenika dr. Stanka Gogala, »Temelji obče metodike«.

V njem analizira pisatelj s finim orodjem dr. Vebrove analitične psihologije vse tiste momente pedagoškega udejstvovanja, ki izvirajo iz svojevrstnosti živega oblikovnega materiala — gojenčeve duševnosti — in živih oblikovalnih sil — vzgojiteljeve osebnosti. Nauk o tej duševni komponenti pedagoškega dela in o zakonitostih, ki se iz nje nadejajo, imenuje metodiko za razliko od didaktike kot nauka o onih zakonitostih oblikovanja, ki izvirajo iz kulturnih vrednot samih, s katerimi oblikujemo mlado človeško dušo, in so torej predmetno-objektivnega značaja. Razlikovanje, ki je novo in svojstveno, utemeljuje dr. Gogala z analizo osebnostnega pomena metode in z opozorilom na povsem empirični smisel te besede, po katerem se nam prav nič ne upira, govoriti o moji ali tvoji ali njegovi posebni, dobri ali slabi metodi, pač pa o metodi kakršnegakoli učnega predmeta kot takega. Nasprotno čutimo v resnici vsi, da lahko smiselno govorimo o didaktičnem postopku, ki ga zahteva ta ali oni učni predmet, da bi nas pa trditev o didaktično najodličnejšem delu tega ali onega učitelja odn. vzgojitelja še ne zadovoljila, ker zahtevamo od njega več, to je osebnostno prežetega postopanja in prav ta osebnostna plat njegovega dela določa njegovo posebno in enkratno metodo. Didaktični postopek bi moral biti za vse spozna ne posredovalce enak, metoda pa nujno različna, ker izvira iz živega človeka in njegovega svojevrstnega bistva. Mislim, da lahko naša pedagoška terminologija brez nadaljnega osvoji to različno označevanje različnih predmetnosti, saj je tudi izvor besede didaktika (od didasko t. j. učim) proti duhu moderne pedagogike, ker preveč enostransko naglašja poučevanje kot učiteljevo spoznajno posredovanje, medtem ko je metoda (meta hodos, pot k —) širok in življenjsko že udomačen izraz za način kakršnegakoli dela in nam v smislu pedagoške metode še posebej označuje skupno delovno pot obeh subjektov pedagoške dejavnosti proti cilju.

Dr. Gogala razlikuje 2 vrsti pedagoškega dela: izobraževanje in vzgajanje ter prihaja do njunega predmetnega bistva na eni strani iz analize empiričnega in praktično že uveljavljenega pojma izobrazbe in vzgojenosti (mislim, da je ta izraz enoznačnejši, zato boljši od izraza »vzgoja«), na drugi strani pa iz rezultatov analitične psihologije, ki razlikuje na vsakem doživljaju njegovo vsebino in pa sam akt ali dej doživljanja, ki nam vsebino posreduje. Tako

se nadeja dr. Gogali za njegovo knjigo sama po sebi delitev v sledeča glavna poglavja: 1. Splošno o metodi. 2. Metodika izobraževanja. 3. Metodika vzgajanja. »Uvodne misli« in razpravljanja — o praktični pedagogiki, katere del je obča metodika, vodijo čitatelja do glavne vsebine, zaključno poglavje mu daje sintezo obeh vrst pedagoškega dela.

Praktično in metodično priznavam pisateljeve ostroumne, z dosledno logičnostjo izvedene analize in poglobljanja v bistvo izobraževanja in vzgajanja ter mu v njih rada sledim. Mislim, da nam ni še nihče pokazal s toliko jasnostjo in temeljitostjo vseh globlin in fines našega dela, ki ni le posredovanje ali celo prenašanje izobrazbe kot duševnega vsebinskega bogastva, temveč mora biti predvsem razvijanje, dviganje in potenciranje sposobnosti za pristna in povsem osebna doživetja vsega, kar je resnično, sveto, lepo, dobro, koristno itd., v kratko za človeka vredno. Mislim celo, da nas vodi dr. Gogala s svojimi analizami procesa izobraževanja in vzgajanja do jedra in s tem do zadnjega razumevanja delovne pedagogike (n. pr. v Gaudigovem smislu), ki je sicer izrecno ne omenja ali govori ni na videz celo proti njej. (Tako na primer uporablja izraz »podajanje«, ki se pedagogom delovne šole naravnost upira, dokazuje, da je metoda »načelne učenceve dejavnosti« v smislu [samo-]učenceve) praktično in analitično nemogoča, govori o »vzbujanju« interesa ali doživljanja, kjer bi izraziti pristaši delovne pedagogike vsaj v besedah zahtevali iskanje in »zasledovanje« otrokovega prirodnega, nagonskega zanimanja, spoznavanje in izkoriščanje njegovih prvotnih, »neizvzanih« doživljanjev v pedagoškem delu.) S tem, da nam odkriva na aktu vzgajanja in izobraževanja zunanjo in notranjo stopnjo, ki jo analizira v stopnjo prave asimilacije kot nekake duševne prilagoditve novih vsebin in doživetij starim, že prisvojenim, dalje v kritično ali ocenjevalno in normativno ali vpraševalno dejavnost ter vidi zaključeno žele s stopnjo osebnega osvajanja, nam pokaže, koliko temeljitega lastnega učenčevega odn. gojenčevega dela zahteva pot do prave izobrazbenosti odn. vzgojenosti. Samo to, kar je učenec (gojenec) notranje asimiliral, samostojno kritično presodil in o čem je prišel tudi glede pravilnosti sam s seboj na čisto, bo lahko osebno osvojil, sprejel kot svojo trajno duševno last oz. kot del svoje izobrazbe, pri vzgajanju kot del svojega celega bistva.

Ako se poglobimo v smisel pojma »pristnega doživljanja« (doživetja odnosno doživetnosti), ki ga je dr. Gogala v tem svojem delu nasproti Vebrovemu pojmu doživljajne pristnosti brezdvoumno premaknil v intimno — osebno smer, moramo

reči, da pomeni šele pristno doživetje nečesa tisto osebno dejavnost, ki pomeni obenen tudi osebno rast. (Tu naj opozorim na 1., 2. in 3. štev. letošnjega »Popotnika«, kjer je izšel članek istega avtorja »Izobrazba in vzgoja«. Ob koncu nam podaja precizno izdelano razliko med doživljanjem in doživetjem, da nam postane jasno, o kakšni doživljajni pristnosti govori dr. Gogala pod pojmom vzgoje in vzgajanja. Ako bi bil to diferenciacijo vnesel v knjigo, preden je začel govoriti o bistvu, procesu in metodah vzgajanja, bi mu pač tudi teoretski laže sledili, dasi izhaja iz Vebrove psihologije in nam je po njej pojem »pristnega« doživljanja enoznačno dan.)

Mislím pa, da prehajajo dr. Gogalove logične analize mejo svoje upravičenosti in svojega delovnega področja, čim hočejo postati realne analize enotnih in stvarno nedeljivih pojavov in dejavnosti. Psihologi-analitikí razlikujejo na slehernem doživljanju — kot smo že rekli — vsebino in pa samo doživljanje (akt ali dej). Po mojem gledanju stvari sta in ostaneta to le 2 logični, nista pa realni komponenti doživljanja, tako da ju pač lahko na doživljajih razlikujemo in ločeno opažamo, metodično moramo celo priznavati velik pomen takega razlikovanja, ne moremo pa govoriti o kakem razpadanju ali delitvi doživljanja v vsebino in akt (dej). To torej nista dela, temveč vedno le komponenti enega in istega stvarno nedeljivega pojava, zato se mi ne zdi dopusten n. pr. sledeči način izražanja (str. 88): »Mi z dejem doživljaj doživimo, pa samo zato še nič ne spoznamo«. Saj prinaša vendar dej doživljanja njegovo vsebino, to je spoznanje, medtem ko izgleda po dr. Gogalovi stilizaciji, kot da je spoznanje nekaj izven ali povrh doživljanja.

Do iste realne analize prihaja pisatelj povsem dosledno iz teh psiholoških temeljev (delitve mesto razlikovanja!) pri analizah izobraževanja in vzgajanja. Res je tu delitve v toliko bolj dopustna, v kolikor je namensko oblikovanje človeka, ki o njem knjiga govori, naše, tudi od nas odvisno delo, ne pa neka gotova danost in to še tako nedostopna, kot je doživljaj. Vendar vodijo dr. Gogalo te realne analize nujno do težkoč pri točnem označevanju izobraževanja in vzgajanja (primerjaj analizi obeh procesov!), kot pri iskanju njunega medsebojnega razmerja, saj jih samo bistvo človeka, ki mu veljata, v tej skrajnosti ne dovoljuje. Človek je pač vkljub vsem svojim platem duševno enotno bitje. Tako moram sicer popolnoma soglašati s trditvijo, da je lahko nekdo povsem dojel vse etične norme in jih torej »pozna«, ne da bi s tem že doživljal tudi etično »pristna« čuvstva, dalje da je v tem slučaju pač etično izobražen, ne da bi bil etično vzgojen (po mojem pojmu izobrazbe in vzgojenosti, kot sem si ga pri-

dobila ob dr. Gogalovih analizah), ne morem pa priznati, da je izobrazba načelno neodvisna od vzgoje in da je le nekaka stopnja do nje. Po mojem mnenju lahko pač le tisti, ki ima sposobnost pristnega doživljanja, pride do tako osebnega vsebinskega bogastva, kot ga zahteva Gogalov pojem izobrazbe. (Gornji primer sega pač že v področje didaktike kot nauka o predmetno-objektivnih zakonitostih pedagoškega dela. V bistvu vrednot, ki se dajo realizirati le v človeku, kot je n. pr. etična vrednota, je brezdvomno utemeljeno dejstvo, da zahtevamo od etične vzgojenosti mnogo več nego n. pr. od estetske ali znanstvene in mnogo več kot je najpristnejše »zagledanje« odnosno spoznanje in celo pristno osebno doživete vrednote. Zahtevamo, rekla bi, vedno znova od slehernega »vzgojenega« človeka realiziranje tega, kar je vredno, zahtevamo produktivnost, medtem ko nam za priznanje estetske ali znanstvene vzgojenosti [ne pa tudi socialne in religiozne] zadostuje stalna sposobnost pristnega in pravilnostnega doživljanja tudi ob že realizirani vrednoti, torej nekaka receptivnost. Etik-znanstvenik pač ne ustvarja etično, temveč znanstveno, torej neadekvatno. Ne realizira tega, kar se mu nadaje kot etično vredno, v edinem »materialu«, ki prihaja v poštev — v svojem človeku.) Iz besede »stopnja« (v aksiomu: izobrazba je le stopnja do vzgoje) čutim poleg tega še nekak smisel časovne zaporednosti, medtem ko je niti v nastajanju izobrazbe in vzgojenosti niti v razmerju med dejavnostjo izobraževanja in vzgajanja ne najdem. S tako temeljitim izobraževanjem, kot ga zahteva dr. Gogalova metodika, ki naglašá z vso intenzivnostjo poleg kritične celo pravilnostno dejavnost, pač istočasno tudi že vzgajamo. Do izraza »stopnja« vodi pisatelja le v realnost prenešana logična analiza dveh važnih nalog in samo po njih »vrst« pedagoškega dela.

Iz te zavesti o nalogah našega dela, sem rekla, da moramo priznavati veliko metodično važnost razlikovanja analitične psihologije, ki nas opozarja na 2 komponenti doživljanja: vsebino in dej (ali sam način doživljanja). Ni vseeno, na kakšen način, s kakšnim doživljajskim dejem »prihaja izobrazbena vsebina v mlado, vsebin »žejno« dušico« le »pristno« predstavljane (gledanje, poslušanje, okušanje, otipavanje itd.) daje jasne in žive predstave (nazornost!), samo te vodijo do jasnih pojmov in do »pristnih« s prepričanjem postavljenih (ne prevzetih!) sodb ali konstatacij (duševna samodelavnost!); samo »pristna« čuvstva posredujejo doživetje lepote, dobrote, svetosti itd. (doživljajski pouk — Erlebnisunterricht!). Vem, da sem s tem prešla na Vebrov psihološki pojem doživljajne pristnosti. Dr. Gogala nam je v metodiki vzgajanja pod pojmom »pristnega« doživljanja podal

važen in globok pedagoški pojem močnega, intimno-osebnega, vse bistvo zadevajočega doživetja, ki je in ostane najvišja naloga našega vzgojnega dela. Zelela bi, da postane nam vsem pristno doživetje.

Izpregovorila bi še o praktičnih zahtevah, ki se nadajajo pisatelju za metodiko iz njegovega razumevanja metode, izobrazbe in vzgoje, pa se mi zde deloma v tako tesni in logični zvezi z njegovimi analizami, da bi se morala ponavljati (n. pr. metodika posameznih stopenj akta izobraževanja in vzgajanja), deloma pa izražene mnogo laže od analitičnega dela, tako da ne potrebujejo kritika-posredovalca. (N. pr. zahteve obče metodike, poglavja o ljubezni do učenca, o strahu, o učiteljevem izražanju itd.) Omeniti moram le Gogalovo brez kompromisnosti glede na šolo in njeno poslanstvo v življenju, ki oddaljuje njegovo metodiko od t. zv. življenjske pedagogike, ki jo naš čas brezdvomno zahteva in ji daje mestoma precejšnje obeležje neživljenjskosti. (Zahtev po prvenstveno teoretični izobrazbi je namenjen pač srednji, ne osnovni šoli!)

Formalna stran dela (način podajanja in izražanja, stilizacija, jezik) nam živo priča, da pisatelj med pisanjem — ustvarja. Postavlja si vedno znova probleme in jih rešuje iz sebe, iz svojega pedagoškega spoznanja in duha (seveda še iz svoje analitično-psihološke in predmetno-teoretske usmerjenosti) ter razčljuje pojme tudi zase, ne le za čitatelja, zato se izraža večkrat tako, da ga ne razumemo ali da bi ga mogli razumeti napačno. Zdi se, da ni mogel posvetiti dovolj pozornosti oblikovni strani, dasi razpolaga z bogatimi jezikovnimi sredstvi (tudi sprti si jih izm.šlja, včasih celo proti našemu jezikovnemu čutu, n. pr. »vedenje o tem« za »dejstvo, da to v em«, »se zлага« za »vjemam« ali »krijem« i. d.).

Glede pisateljeve metode podajanja v njegovih delih bi rekla, da zahteva od čitateljev brezpogojno poznavanje, da, skoraj ze priznavanje Vetrove psihologije. To je zahteva, ki jo dr. Gogala precej drago plačuje, ker ostaja radi nje mnogim nedostopen. V osebnem kontaktu z njimi n. pr. kot predavatelj bi jim ne bil, ker bi njegova pristna navdušenost, doživljajna intenzivnost in pedagoška toplina, ki jo tudi iz mnogih mest v delu začutilimo, pomagala do razumevanja in ustvarilja bližino. Zelela bi, da si je naši pedagoški delavci vendarle najdejo s tem, da se poglabijo v dr. Gogalovo metodiko, ki je brezdvomno dragocena in vsebinsko nova, res naša knjiga, ter da se vživijo v njegov analitični način razmišljanja in razpravljanja o pedagoških problemih. Vem, da bodo imeli od te bližine za svoje delo kot za razumevanje njegovega bistva zelo mnogo koristi.

Anica Černejeva.

E. L. Gangl, Moja pot. Zbrani spisi za mladino. 6.—10. knjiga, skupaj str. 834. — Platnice in ilustracije narisal Saša Šantel. — Založba in tisk Učiteljske tiskarne, Ljubljana 1934.

Za Veliko noč je izšla druga polovica Ganglovih zbranih spisov za mladino, s čimer je ta pomembna izdaja zaključena. Deset okusno opremljenih zvezkov — je važen dogodek v našem skromnem mladinskem slovstvu in hkrati obogatitev šolskih in zasebnih knjižnic. O avtorju in njegovem pomenu sem pisal nekoliko izčrpnje o priliki izida prvih zvezkov te zbirke (»Popotnik« 1933/34, št. 1.), zato se omejujem sedaj le na kratek pretres nje zaključka.

Vsaj mimogrede je potrebno poudariti, da je tudi tokrat presojevalni vidik pedagoškega značaja, to je, da se vprašamo predvsem po pedagoški ceni Ganglovih spisov, ne da bi seveda pri tem izgubljali izpred oči njih estetsko ceno. In tu se nam nekako vsiljuje dojem, da je nekaj v teh zvezkih objavljenih prispevkov v vezani in nevezani besedi močno prigradnega značaja, kar jim odvzema tisto potrebno dognanost in učinkovitost, ki si je človek želi in ki je pričakuje od visokovrednega mladinskega spisa. Vmes so seveda sestavki odlične cene, polni neposredne svežosti in kipečega doživljanja. Podčrtati je treba izredno jako avtorjevo povezanost z domačijo: karkoli nam opisuje, pripoveduje in poroča o njej ali iz nje, je vse pristno in tečno. In kakor sem mogel zapisati o prvih petih zvezkih, velja tudi za te, da se vsi spisi odlikujejo po lepem in slikovitem jeziku, ki bo deci pravo vrelo jezikovnega bogastva.

Poedine knjige vsebujejo pestro gradivo.

Sesta knjiga prinaša tri dramske prizore in veseloigro v dveh dejanjih. Literarnozgodovinsko zanimiv in prežet z gorečo domoljubnostjo (kar je vobče ena izmed glavnih odlik Ganglovih mladinskih spisov) je trigovor »Našegorelisti«, v katerem nastopajo ali bolje govore pisatelj in klicar Gorjancev, Janez Trdina, dekan Anton Aleš iz Semiča in Tone Navratil iz Metlike. Leta 1882. sede poletnega popoldne v Aleševi zidnici v Semiški gori, razgovarjajo se o Slovstvu in mu napijajo z vznosenimi besedami. Dramatski prizor »Smiljaničevi iz Smiljaničev« je posvečen sokolski ideji in kaj primeren za otroške sokolske akademije. Domoljubnega značaja pa je tudi dramatski prizor iz stare rimske zgodovine »Mucij Levoroki«, zložen v gladkih jambških desetercih. Veseloigra »Pravda zaradi jaja« je prav za prav groteska ter obravnava v bolj ohlapni obliki slabo stran našega kmeta — njegovo pravdarsko strast. Mnoge komične situacije odtehtajo mestoma prešibko motiviranje in precej površno karakteristiko. Očividno so bile pisatelju v mislih bolj vprizoritvene možnosti kakor notranja zgradba.

Sedma knjiga nudi dokaj pestrejšo vsebino. Pričenja se z dramo v enem dejanju »Dediščina«, ki predstavlja težko usodo delavske rodbine: »... v trpljenju rojeni, v ognju težav in bridkosti utrjeni,« to je dediščina bednih, pri katerih je nesreča bolj v gosteh kakor sreča. Socialni podarek vtiska enodejanski pečat resne zamišljenosti. Izmed ostalih sestavkov, katerih snov je zajeta iz življenja dece in iz pisateljve mladosti, bi posebej omenil »Pogreb Zalo-karjeve gospodinje« in z živahno nazornostjo napisano, iz Ganglove znane povesti »Veliki trgovec« potekajoče »Proščenje pri Treh farah«, v kateri poskuša avtor prikazati mladeži podobo in pesniško delo našega največjega jezikovnega umetnika.

Osmo knjiga bo posebno prijala mlajši deci, ker jim predvaja celo galerijo malih junakov v ciklu »Fantje od fare«, od Andrejčka tja do Zige. Dobro opazovani otroški tipi bodo zanimali tudi odraslega bravca, predvsem vzgojitelja, a prijetni in neprisljeni humor bo dobrodošel dodatek temu in onemu. Prav lep spomenik svoji materi je postavil pisatelj v črtici »Materina smrt«, dočim obravnava povestica »Skrb« spet težko življenje dveh bratov, ki ju ne-prestano spremlja skrb — »edina zvesta spremljevalka izmučenih, trepečih duš...« Pripovedka »Bukve na Gorjancih« je mikavna in napeto pripovedovana. Posebnost te knjige je prav v pisateljevi domačiji zakoreninjena serija svojevrstnih razglabljanj, povestic, anekdot, pravljic in pripovedk pod skupnim naslovom »Stric Robas«. Zgovorni in zabavni možak nekoliko spominja na krošnjarja Pavla v Trdinovem »Izprehodu v Belo krajino«, ko razpravlja z deco o vseh mogočih vprašanjih, svojih resničnih in izmišljenih prigodah in s posebnim poudarkom o zaslužnih možeh, ki jih je dala narodu in državi Bela krajina. Pač najnazornejši primer, kje in kako je treba pričeti z narodno in državlansko vzgojo.

Deveta knjiga vsebuje vesele zgod-bice, legende, basni, pripovedke in pravljice. Človek je ob mnogoštevilni pestrosti kar v zadregi, katero izmed njih bi posebej omenil. Rekel bi pač, da gre vsaj v literarnem pogledu prvenstvo basnim in pravljicam. Med najlepše štejemo »Ljubezen do bolne matere«, »Kraljevo oporoko«, »Junak«, »Materino srce« (mimogrede bodi omenjeno, da se povrača materinski motiv vedno in vedno v Ganglovih spisih in priznati mu je treba, da ga ume prikazati z različnih strani, toda z enako globoko toploto in iskrenostjo), »Pedenj moža in rjavi hrošč«, da navedem iz preobila samo nekaj. Tudi legende so pisane s presrčnostjo («Mriva kopriva», »Božji poljub«). Vesele zgodbe pa bodo zadovoljile posebno mlajše bravce.

Deseta knjiga obsega zbirko otroških pesem, zbranih in urejenih pod raznimi naslovi: »Vesele pol, pol žalostne«, »Pesemce o živalih«, »Pisano življenje«, »Iz našega kraja« in prigodnega značaja, ali po svoji snovi bodo mlajši deci vkljub temu ali vprav radi tega ustrezale. Po svoji umetniški ceni prednjačijo pesmi »Iz domačega kraja«, med katerimi je nekaj prav globoko občutenih in tudi oblikovno dovršenih («Dom», »V pozni jeseni«, »Oporoka« in še več drugih); v didaktičnem pogledu imajo svojo ceno zlasti preproste »Pesemce o živalih«.

Bežen pregled ne more nikoli izčrpati in pravično oceniti življenjskega dela moža, ki je kakor malokdo posvetil vse svoje sile narodu in njegovemu upu — njegovi mladini. Namen teh vrstic je radi tega v prvi vrsti, opozoriti slovensko učitelstvo na bogato zakladnico mladinskih sestavkov, iz katere lahko v obilni meri črpa pri svojem delu. Prepričan sem, da Gangl s svojo mladinsko zbirko še davno ni odložil peresa, marveč bo napisal še mnogo lepega. Ako mu smem svetovati, naj bi se lotil v še večji meri svojega lastnega otroškega življenja v svoji lepi belokranjski domačiji.

Gustav Šilih.

Slike iz nacionalne zgodovine. Izdala Učiteljska tiskarna v Ljubljani, oddelek za učila. Prva skupina. Cena posamezni sliki Din 80.— Izvedba v mnogobarvnem offset-tisku. Velikost slike 92 × 61 cm. Velikost papirja 100 × 70 cm.

Ze vse od prevrata smo čuli upravičene tožbe o nedostatku slik iz zemljepisja in zgodovine. Posebno iz zgodovine. Medtem ko lahko učitelj poživlji zemljepisni pouk v prosti naravi, ima za zgodovino na razpolago le suho besedo ali kvečjemu skromno sličico, ki jo je slučajno našel v zgodovinski knjigi in jo more pokazati komaj dvojici učencev obenem. Iz naše jugoslovanske zgodovine imamo sicer precejšnje število lepih in primerno velikih slik, ki so namenjene v okrasitev naših domov in bi bile seveda tudi kaj zaželeno učilo za naše šole, a te umetniško izvršene litografije (prim. Slovo Zrinjskega, Kosovska devojka, Raja, Ranjeni Crnogorec itd.) so žal za naše razmere nedosegljive, saj stane posamezni neopremljeni list 350 do 400 Din!

Zato je skrajni čas, da se zdramijo poklicani faktorji in ustvarijo v tem pogledu najpotrebnejša učila. Kakor v mnogih drugih primerih, se je tudi v tem slučaju prva zganila naša podjetna Učiteljska tiskarna. Izdala je prvo serijo štirih slik iz naše domače zgodovine: »Kralj Matjaž«, »Ustoličenje Korotanskih vojvod«, »Prihod Jugoslovancev k morju« in »Mostiščarji«. Tako so slike numerirane v izdaji. Kronološko bi jih morali razvrstiti drugače, pa je to le postranskega

pomena. Važno pa je vprašanje, kakšne so slike kot učilo v tiskarskem, umetnostnem, zgodovinskem in tudi pedagoškem pogledu. Zato je treba, da si jih natančneje ogledamo in povemo po pravici in resnici, kar je treba povedati v prilog ali neprilog novemu učilu.

Glede tiskarske izvedbe in zunanje opreme ne zaostajajo posamezne slike prav nič za inozemskimi izdelki te vrste. Morebiti jih še celo prekašajo. Papir je zelo močan, tisk jassen in čistih barv. Velikost slik je za naše razmere prav primerna.

Nikakor nas pa ne zadovoljujejo slike v ostalih, prej navedenih ozirih. Slikar zgodovinskih prizorov je sicer lahko modernist, a le do take meje, da ne vpliva napačno na učenca tako glede zgodovinske resničnosti, kakor tudi glede na učenčevo pojmovanje in realno gledanje.

V vsakem oziru je slika »Kralj Matjaž« najbolj posrečena. Vzlic preplehkemu učinkovanju globoke podzemse špilje in prevelike pestrosti barv v takem prostoru, je celotni vtis prav dober in risba zadovoljiva.

Tega pa ne morem trdititi o drugi sliki »Ustoličenjen«. Lepa pokrajina na Gosposvet-skem polju je podana več nego površno. Pa saj to tudi ni prva stvar zgodovinske slike, bi rekli. Pa bodi tako. A tudi vsi ti ljudje od kneza preko vojakov v srajcah pa do polhovke in avbe niso ne zgodovinsko ne človeško resnični. Obrazi so vse vprek odurni. Neresnična sta tudi bik (ali pa je krava?) in konj. Radi slabe risbe. Ne vem, kako bodo sodili o vsem tem učenci višjih razredov, ki so navajeni opazovati, posebno napake! Omenim naj še, da ni na sliki nikake globine, ki bi se dala doseči bolj z barvo nego z napačno perspektivo.

Isti nedostatek kaže tudi tretja slika »Prihod na morje«. Lepo vas prosim: kje pa je tu morje? Vi vsi, ki ste kdaj prvič zagledali morje v Trstu ali gori nad Sušakom ali v Splitu ali kdo ve kje, povejte mi, če je to morje, da li je to naša sinja Adrija? Vse, kar je prav! Ali naj ima naša uboga deca, ki ne more do morja, tak pojem o morju? O osebah na obali velja prej povedano. Neresničnost, odurnost. Kdo izmed naših »prijateljev« preko Drave ali Soče bi rekel ob tej sliki: »Nu, da! Taki ste!«

Četrta slika predstavlja »Stavbe na koleh«. Menda na Ljubljanskem barju. Mislim, da bi naj bil tam v ozadju naš Krim. Tudi tu je podana voda prav slabo. Mostiče je obzárjeno z jarko solčno svetloba, pa bi človek hotel globokih senc, a teh ni. V kolikor je vidna kopnina, je skoraj enaka v bližini in dalji. V koliko ustreza slika pravilni restavraciji take naselbine, naj povedo zgodovinarji.

Potrebno se mi je zdelo, povedati kaj o teh slikah. Ne zato, da bi jih šole ne nabavljale, ampak zato, da bo Učiteljska tiskarna nadaljevala to hvaležno podjetje s pritegnitvijo kritičnih ljudi — pred tiskom.

D. H.

Biblioteka »Škole rada«. Urejuje prof. Salih Ljubuncić. Založ. A. Brusina nasl. in M. Steiner. Zagreb, Ilica 17.

Uredništvo imenovane »Biblioteke« je nedavno objavilo podrobno izdelan delovni program, v katerem uvodoma navaja dva glavna razloga, ki sta dala pobudo za izdajanje pedagoške literature, s katero naj bi se pri nas pospešil in poglobil delovnošolski pokret, in sicer: 1. v vrstah našega učiteljstva stalno raste zanimanje za vprašanja in rezultate sodobne pedagogike in 2. pomanjkanje dobrega strokovnega čtiva, v katerem bi pregledno bilo obdelano vse, kar bi moglo nedostatke šolske tradicije zamenjati z dobrimi in pravilnimi pedagoškimi nazori. To zanimanje našega učiteljstva za sodobna pedagoška vprašanja kakor tudi splošno občutena potreba po sistematični obdelavi teh vprašanj je odločilno vplivalo na izdelavo delovnega programa Biblioteke »Škole rada«, ki ga hočemo tukaj v glavnih obrisih čitatelju predočiti. Program obsega sledeče:

I. Strokovna pedagoška vprašanja: Prvo delo, ki se je objavilo, so »Osnovi nove šole«. V tem delu je dr. St. Matičević prikazal glavne duhovne in socialne težnje današnje dobe in njihov vpliv na šolo in na izgradnjo novih didaktičnih in metodičnih pogledov. S tega splošnega pedagoškega vidika se bodo obravnavala posebna vprašanja, ki organski poganjajo kakor veje iz debla, in sicer: biološka osnova delovne šole, psihološka osnova delovne šole ter socialne in kulturne potrebe naše šole. Posebna pažnja se bo posvečala mladinoslovju, ki se bo obravnavalo z biološkega in psihološkega kakor tudi socialnega in kulturnega gledišča. V programu je tudi važno vprašanje enotne šole.

II. Poleg splošnih pedagoških vprašanj se bodo obravnavala tudi obča didaktična in posebna didaktična ali metodična vprašanja.

V skupino posebnih didaktičnih ali povsem metodičnih vprašanj bi se uvrstilo tole: stvarni pouk kot strnjeni pouk, materinščina v delovni šoli, računstvo v delovni šoli, zgodovinski pouk v delovni šoli, zemljepisje v delovni šoli, poznavanje prirode v delovni šoli.

Napovedane strokovnjaške razprave se bodo objavljale v posebnih knjigah, ki bodo izhajale periodično. Prepričani smo, da bo uredništvo »Biblioteke« od svoje strani izvedlo svojo nalogo točno po programu, ker je vse delo vzorno organizirano in ker si je uredništvo že vnaprej zagotovilo celotno vrsto najboljših pedagoških sodelavcev.

Na publikacije Biblioteke »Škole rada« že danes opozarjamo naše učiteljstvo ter jih zlasti učiteljskim knjižnicam najtopleje priporočamo v nabavo.

—en—

Pedagoška centrala v Mariboru

Letos stopa Pedagoška centrala v Mariboru v 14. leto svojega obstoja. Ustanovil jo je prof. Gustav Šilih prvotno kot odsek Učiteljskega društva za Maribor, ki se je pozneje razvil v samostojen Pedagoško-didaktični krožek ter končno zadobil kot Pedagoška centrala svojo današnjo obliko. Svoje delovanje razteza na vso banovino.

Ves čas svojega udejstvovanja je Pedagoška centrala širila in prenašala sodobna pedagoška izkustva v praktično življenje. V ta namen je priredila več važnih anket o bistvu razvoja, zmožnostih itd. našega otroka in o našem šolstvu, njegovi sodobni preusmeritvi in preureditvi. S požrtvovalno vneto si je v nekaterih letih ustvarila eno najbogatejših strokovnih pedagoških knjižnic v državi, ki izposoja svoje knjige članstvu po vsej banovini. Naloga knjižnice P. c. je, da zbira in ureja literaturo o pedagogiki in njenih pomožnih vedah kakor o šolstvu sploh, da omogoča pregled o najvažnejših strujah vzgoje in pouka in da v najizdatnejši meri podpira stremljenje učiteljstva vseh kategorij po globlji pedagoški izobrazbi. Vsem, ki se zanimajo za napredek in razvoj našega vzgojstva in šolstva, pa odpira in širi tudi pogled za šolsko-reformna gibanja naše dobe. Iz teh vidikov se tudi izbirajo in uvrščajo v knjižnico posamezna pedagoška dela. To stališče bo tudi merodajno za sestavo novih tiskanih seznamov teh del, ki se bodo v najkrajšem času izdali za uporabo čitateljev in izposojevalcev.



Knjižnica in čitalnica Pedagoške centrale.

Pedagoška centrala prireja razne pedagoško-znanstvene ekskurzije po državi in izven nje (Dunaj). Doslej je priredila 4 izredno uspele pedagoške tedne za roditelje, leta 1925. se je posvetila reformi našega šolstva, leta 1926. je razpravljala na tem tednu o razvoju otroka, leta 1933. o šoli in domu in končno letos o perečih vprašanih rodbinske vzgoje. Vsa leta je organizirala predavanja in sestanke za mariborsko učiteljstvo. Leta 1926. je priredila tedenski tečaj za rokotvorje in lani 14dnevni tečaj za mladinsko psihologijo, pedagoško biologijo, pedagoško sociologijo, didaktiko nove šole, za važna vprašanja podeželskega šolstva itd. Oba tečaja sta bila namejena učiteljstvu vse banovine. Na zborovanju učiteljskih društev je kaj rada pošiljala svoje predavatelje, ki so želi s svojimi sodobnimi temami splošno odobravanje.

Da je bilo leto 1933/34 eno najplodovitejših 13letnega delovanja Pedagoške centrale, je izpričal njen občni zbor, ki se je vršil dne 6. maja t. l.

Iz izčrpnega poročila marljive tajnice društva, strok. učiteljice Josipine Mlinaričeve, smo se mogli prepričati, da je društvo v tem letu priredilo 14dnevni pedagoški tečaj in v začetku maja pedagoški teden. Pedagoški tečaj, ki se je vršil od 14.—27. avgusta 1933. l.,

je služil v glavnem izklesanju novih vidikov sodobne pedagoške znanosti. Dr. Poljanec, prosvetni inspektor v pok., je v očrtu podal bistvene biološke osnove pedagogike, prof. Šilih je razvil didaktiko nove šole, šolski upravitelj Doberšek je razpravljaval o bitnih vprašanjih podeželskega šolstva, prof. Jeraj je obravnaval pedagoško sociologijo, dr. Zgeč pa mladinoslovje. Direktor Tomišek je predelal izbrana poglavja slovenskega jezikoslovja in stilistike, skladno pa je dopolnil tečaj v urejeno enoto prof. Klopčič, ko je prikazal izredno zanimivo tehniko risanja in pisanja na šolsko tablo. Centrala je obenem tudi organizirala več ekskurzij v industrijska podjetja, vinarsko in sadjarsko šolo in na Pohorje. Tečaj je redno posečalo nad 100 slušateljev, ki so z veliko pozornostjo sledili predavanjem ter v živi debati pokazali vzorno zanimanje za vzgojno delo. Ob sklepu tečaja so dobili primerna potrdila.

V domačem krogu Pedagoške centrale je predaval vadniški učitelj A. Koprivc o metodi Marije Montessori.

Ob sklepu poslovnega leta pa je centrala organizirala od 31. IV. do 5. V. 1934. pedagoški teden, na katerem so se obravnavala pereča vprašanja domače vzgoje. Kot uvodno predavanje je obdelal inspektor v p. dr. L. Poljanec problem svobode in avtoritete v vzgoji, na drugem je šolski nadzornik M. Senkovič izčrpno referiral o razmerju otroka do čtiva. Sledila so predavanja vadniškega učitelja A. Koprivca o sportu in vzgoji, strok. učiteljice J. Mlinaričeve o dekliski vzgoji, strok. učitelja F. Martinca o poklicnih posvetovalnicah in izbiri poklicev in končno je tečaj zaključil predsednik centrale, prof. Šilih, s klenim predavanjem o novih potih roditeljske vzgoje. Tudi ta pedagoški teden je nad vse dobro uspel, saj ga je posečalo večer za večerom do 300 poslušalcev. Tako si je centrala tudi v tem letu iznova utrdila svojo visoko pozicijo, ki jo zavzema v naši kulturni javnosti.

Blagajnik centrale, strokovni učitelj Viktor Rode, je poročal, da je centrala prejela to leto 15.029 Din na članarini in podporah ter izdala 11.207 Din za plačilo knjig in organizacijo tečajev, ki so bili brezplačni. Centrala se v polni meri zaveda, koliko hvale dolguje predvsem ministrstvu prosvete, ki je zlasti prva leta njenega obstoja izdatno podpiralo njena stremjenja, dalje kralj. banski upravi, mariborski mestni občini in Posojilnici v Mariboru za blagohotno podporo. Iz poročila knjižničarjev Koprivca in Mlačnika povzemamo, da šteje knjižnica centrale 1084 del, od katerih je bilo izposojenih med letom 1200 števil. Na novo je nabavila centrala 40 del pedagoško-znanstvene vsebine. V čitalnici centrale, ki ji je dal fako krasno mesto direktor državne učiteljske šole, Fran Kadunc, v slavnosti dvorani svojega zavoda, je članom na razpolago 13 sodobnih pedagoških revij, med katerimi so posebne važnosti pedagoške-znanstvene revije iz Češke, Bolgarske, Poljske ter iz našega vzhoda in juga. Prva leta je P. c. dostavljala knjige zunanjim izposojevalcem preko šolskih upraviteljev kot uradno zadevo, torej brezplačno. Ker izposojevalci danes žal nimajo več pravice do te ugodnosti, se izposojejuje knjige interesentom osebno ali se jim dostavljajo tudi po pošti, toda na lastne stroške.

V novi odbor, ki se je konstituiral na zadnjem občnem zboru, so se delegirali sledeči gospodje in gospe: Šilih, dr. Poljanec, Kadunc, Senkovič, Tomazič, Juvancičeva, Mlinaričeva, Alt, Rode, Vranc, Haberman, Sila, Klopčič, Fajnik, Mlačnik, Bračičeva, Podgornik in Koprivc.

Za bodoče poslovno leto si je določil odbor kot svoj program sledeče: Organizacijo pedagoškega tečaja v božičnih počitnicah, ustanovitev moderne mladinske knjižnice in čitalnice, ustanovitev roditeljske šole in izdajo roditeljskega časopisa.

Zahvala, ki jo je izrekel predsednik centrale prof. Šilih odboru za vzajemno in požrtvovalno delo, je bila v polni meri zaslužena. V posebno toplih besedah se je spomnil tudi hišnega očeta učiteljskega zavoda, direktorja Frana Kadunca, ki je v munificentni dobrohotnosti in globokem umevanju vzgojnih teženj in potreb pripravil centrali tako domačnostno in toplo ognjišče, kjer ima svojo knjižnico, čitalnico ter dvorano za predavanja.

Po pregledu tega bogatega letnega obračuna lahko Pedagoška centrala v Mariboru navdušeno stopa v novo poslovno leto, vendar s polno zavestjo velike odgovornosti, ki jo čaka v dokaj bogati meri. Za to pa zasluži tudi največjo pažnjo in podporo v moralnem in gmojnem oziru vse naše vzgojno misleče javnosti.

Aleksander Koprivc.

Rezultati

Rezultati, rezultati! Ves svet hoče videti rezultate, ki jih morajo pokazati izpiti. Kar ni povsem očito, kar se ne da kontrolirati, ne velja nič, se odklanja in je samo v posmeh.

Ali nam je res zanimanje za prirodne vede vzelo ves smisel za notranje, tiho življenje? Zdi se, kakor da bi se naše oči vse preveč izbistrile na stroške finejših duševnih občutkov. Postali smo površni ljudje, ki vidijo samo to, »kar je pred očmi«. Rezultate, samo rezultate! — in to je slabo. (H. Scharrelmann.)

Ob sklepu 55. letnika našega lista.

S to številko zaključujemo 55. letnik »Popotnika«. V jubilejni številki, t. j. v 10. številku letnika 1928/29, ki je bila posvečena našemu listu ob njegovi 50 letnici, so bile opisane vse faze, ki jih je prehodilo vzgojstvo njegove dobe. V kratki dobi petih let, ki je pretekla od tega jubileja, je »Popotnik« ostal zvest svojim tradicijam in je svoj program celo nekoliko razširil, kakor je to bilo podrobno obrazloženo v članku »Perspektiva«, ki je izšel v skupni 9. in 10. številki letnika 1929/30. Ali se mu je posrečilo, vsaj deloma uresničiti ta program, o tem naj sodijo njegovi čitatelji sami. Vsekakor pa je lahko njegovim sodelavnikom v izpodbudo in zadoščenje sodba »Napredka«, odličnega časopisa za pedagogiko, ki ga izdajata »Hrv. pedagoško-književni zbor« in JUU, sekcija za Savsko banovino v Zagrebu. V letošnji 5. številki omenjenega časopisa je namreč objavljena krajša ocena našega pedagoškega glasila, v kateri se med drugim pravi doslovno: »Teorijsku i praktičnu pedagogiju promiče ponajviše »Popotnik«, koji je svakako najbolja i najjača slovenačka pedagoška revija. Od svih naših pedagoških časopisa »Popotniku« je najbolje uspelo, da održi usku saradnju pedagoške teorije i prakse, jer je znao okupiti praktičare iz redova osnovnih škola.« — »Ocjene i prikazi pisani su temeljito i stručno.« — Kako sodijo o našem pedagoškem glasilu češki pedagoški listi, smo svojevčasno zabeležili na drugem mestu.

Prizadevati si hočemo tudi v bodoče, da v skupnem delu povzdignemo »Popotnika« na višino modernega pedagoškega lista, ki bo dostojen reprezentant organizacije, ki ga izdaja. Pri tem pa moramo glede na težke življenjske prilike, v katerih danes živimo, naglasiti sledeče:

Ne žal je tako dovolj velik prebitok inteligence z nadpovprečno izobrazbo, temveč višina povprečne izobrazbe najširših plasti naroda je odločilna za uveljavljenje njegove gospodarske sposobnosti. Zato je obnova našega narodnega šolstva tudi iz tega vidika najnujnejša potreba naše dobe. Ako pomislimo, pod kakimi nepopisno težkimi razmerami se bodo morali današnji otroci v kakih dvajsetih ali tridesetih letih boriti za življenjski obstanek, je pač upravičena naša zahteva, da je treba vsaj našo narodno šolo brez odlaganja obnoviti v smislu zahtev novodobne pedagogike. Vsak narod, ki polaga važnost na visoko povprečno izobrazbo, pa mora imeti temeljito izobraženo učitelstvo, ki ima dovolj možnosti, pa tudi dovolj svobode in trdne volje za svojo nadaljnjo izobrazbo. Kdor si le nekoliko predoči velikanske gospodarske, tehnične, socialne in politične izpremembe zadnjih treh desetletij, mora priznati, da se od modernega učitelja naših dni zahteva mnogo več, kakor se je zahtevalo od učitelja na prelomu stoletja. Zato pa je tudi potrebno, da se naša šolska reforma v pedagoškem oziru vsaj do neke mere približa šolskim reformam drugih, naprednejših narodov.

Kajpada se nekaterim dozdeva, da jadramo v najnovejšem času, ko se nam včasih preko potrebe hvalisajo Amerika, Rusija, Nemčija in Avstrija kot moderne vzgojiteljice, v pogubno inozemsko pedagoško suženjstvo. Kakor je gotovo, da se mora tudi jugoslovenska šolska kultura iz temeljev izpremeniti, prav tako gotovo pa bi ji pri tej obnovi, ki mora dobiti vseskozi jugoslovensko obeležje, tujerodna posojila na pedagoškem področju lahko postala usodna. Toda ali v nas res ni toliko zdravih sil in krepke samozavesti, da bi ne mogli izoblikovati samonikle vzgoje v jugoslovanskem duhu? Ali nam je res potreben pedagoški import od zahoda, severa in izhoda? Prav gotovo da ne! Nekaj drugega pa je, če nam — koliko smo prosti nacionalnega šovinizma — pride do zavesti, da se naša šolska reforma uveljavlja kot lastna struja v velikem mednarodnem pokretu, ki je zajel tudi našo zemljo in naše šolstvo, in če tudi mi pazljivo zasledujemo pedagoške ideje inozemstva in njih presajanje v šolsko prakso, če te ideje temeljito proučujemo in jih primerjamo z našimi in če smo voljni, iz tujih idej in pobud — ne da bi jih kopirali ali slepo posnemali — se česa naučiti in zase kaj pridobiti. Zato bo tudi v bodoče morala biti naloga našega lista, da svoje čitatelje na področju delovne pedagogike stalno in temeljito informira tudi o pedagoškem gibanju v inozemstvu. Ali pri vsem tem mora biti naša prva skrb, da tudi sami raziskujemo svoje posebne vzgojne prilike, da proučujemo duševnost našega otroka, da sami iščemo in delamo poizkuse ob domačih vrelcih, na domačih tleh in da razrešujemo vzgojne probleme z vidika naših potreb in naše duševnosti.

Jasno je torej, da se tuje šolske reforme ne morejo in ne smejo kratkoma presajati na tako po naseljih diferencirano šolsko področje, kakor ga imamo v naši državi, vendar to ne jemlje pedagoškim idejam tujih šolskih reform njih psihološke, pedagoške in socialne vrednosti, kakor tudi ne njih pomena in praktične uporabljivosti.

To naj imajo pred očmi naši čitatelji, pa tudi naši sodelavniki, ki se jim ob sklepu tega letnika zahvaljujemo za sodelovanje in jih obenem prosimo za nadaljnjo podporo. Dobrodošli so nam zlasti prispevki v konkretni obliki delovnega pouka, iz katerih je razvidno, kako se naj splošna načela delovne šole prevajajo v šolsko prakso. To je sedaj glavna naloga naše delovne pedagogike.

Uredništvo.

Ali že imate potrebna učila?

Preparate in zbirke za prirodopis, tehnološke zbirke, fizikalne aparate, steklovino in kemikalije za pouk iz kemije, zemljevide, stenske slike za vse predmete, galerijo naših velmož, zbirko slik zgodovinskih osebnosti in še mnogo drugega dobite pri nas.

Ali že prejimate
brezplačno naše
»Objave«?

Ako še ne, nam takoj pišite!

Učiteljska tiskarna

Ljubljana
Francišškanska 6

Maribor
Tyrševa 44

**LEPE KNJIGE,
PRAVE TISKOVINE,
DOBRE ŠOLSKE IN
PISARNIŠKE POTREBŠČINE**

spadajo v vsako šolo, ki stremi za napredkom in hoče doseči uspeh.

**ALI STE SE ŽE PRESKRBELI
Z VSEM POTREBNIM?**

Še je čas, naročite hitro po učiteljski stanovski zadrugi na naslov:

KNJIGARNA

UČITELJSKE TISKARNE

LJUBLJANA
FRANČIŠKANSKA 6

MARIBOR
TYRŠEVA 44